

Raport podsumowujący spotkania konsultacyjne realizowane w ramach starań Katowic i Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii do tytułu Europejskiej Stolicy Kultury 2029

Wersja poprawiona
Autorzy raportu: Łukasz Dziuba, Aleksander Lysko
Katowice, 2024

**KTW_
GZM_
2029**

Spis treści

Wstęp i metodologia.....	3
Wnioski	5
Podsumowanie spotkań.....	8
Spotkania zamknięte	8
Katowice, Strefa Centralna.....	8
Tychy, Mediateka	17
Bytom, Lokal w Bytomiu	22
Sosnowiec, Egzotarium	29
Gliwice, Mrowisko.....	38
Spotkania otwarte	48
Bytom, Lokal w Bytomiu	48
Sosnowiec, Egzotarium	50
Tychy, Mediateka	52
Gliwice, Mrowisko.....	54
Katowice, Strefa Centralna.....	56
Rekomendacje ze spotkań.....	59
Załącznik nr 1: Kierunki programowe.....	64
Załącznik nr 2: Spotkania zamknięte – warsztaty (scenariusz).....	67
Załącznik nr 3: Spotkania otwarte – warsztaty (scenariusz).....	68

Wstęp i metodologia

Niniejszy dokument jest podsumowaniem procesu, który pilotował realizację założeń merytorycznych aplikacji o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2029 dla Katowic, wspieranych przez Górnośląsko-Zagłębiowską Metropolię.

Raport nie jest raportem badawczym w sensie stricto. Należy czytać go raczej jako studium przypadków realizacji założeń omawianej aplikacji, na poziomie mikrospołeczności zgromadzonych wokół idei ESK, w trakcie zaprogramowanego jeszcze w 2023 roku procesu, który włączał różnych aktorów życia społecznego i kulturowego w GZM i w Katowicach.

W związku ze staraniami o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2029 miasta Katowice, we współpracy z Górnośląsko-Zagłębiowską Metropolią i miejscowościami wchodzącymi w jej skład, w kwietniu i maju br. kontynuowana była dyskusja i refleksja nad wizją kultury w Metropolii oraz tożsamości jej mieszkańców, z uwzględnieniem perspektywy krótkoterminowej – do 2029 roku, kiedy to Metropolia wraz z Katowicami realizować będzie program Europejskiej Stolicy Kultury. Zważywszy na to, że program jest w pierwszej kolejności skierowany do mieszkańców i mieszkank, kluczowym założeniem, na każdym etapie jego tworzenia i realizacji, jest partycypacyjność. Od momentu, w którym Katowice i GZM przeszły do finałowego etapu konkursu ESK 2029, nie została stworzona sytuacja, w której zarówno mieszkańcy, jak i środowisko eksperckie mogliby odnieść się do aplikacji konkursowej i zapoznać się z jej treścią w sposób zorganizowany. Stąd też stało się konieczne zaprogramowanie i zrealizowanie spotkań konsultacyjnych w formule otwartej i zamkniętej.

Spotkania otwarte skierowano do wszystkich zainteresowanych udziałem w dyskusji o kulturze w GZM i konkursie ESK. Zastanawiano się nad tym, co możemy wspólnie zyskać oraz jak można włączyć się w działania ESK. Ponadto każdy uczestnik miał możliwość podzielenia się swoim głosem na temat wizji przyszłości GZM jako wspólnoty, jej potencjałów i wyzwań.

Spotkania zamknięte (na które obowiązywały zapisy), w formie warsztatów, prowadzone były zgodnie z metodologią inspirowaną Scenariuszami Przyszłości, czyli metodą foresightową, łączącą metody jakościowe i ilościowe, mającą za zadanie tworzenie wariantów rozwoju analizowanego zjawiska. Funkcją warsztatów była krytyczna refleksja nad kierunkami programowymi (załącznik nr 1), czyli specjalnie opracowanymi wcześniej sześcioma tematycznymi syntezami treści z aplikacji, która przeszła w pierwszym etapie starań Katowic i GZM o ESK 2029.

W ramach konsultacji odbyło się w sumie 10 spotkań (5 otwartych i 5 zamkniętych), w każdym podregionie GZM, w kwietniu i maju br. Towarzyszącym założeniem procesu konsultacyjnego było podtrzymywanie funkcjonowania ożywionej sieci i interakcji przez dotychczasowe procesy badawcze i konsultacyjne, inicjowane w ramach ESK.

Zrealizowane spotkania, oprócz wartościowego wkładu merytorycznego, dostarczyły kilku innych, pozytywnych efektów. Po pierwsze, były one formą konsultacji formy i założeń aplikacji o tytuł ESK 2029 z przedstawicielami społeczności lokalnych we wszystkich podregionach, a w szczególności przyczynkiem do zebrania głosów krytycznych. Po drugie, były one swoistym pilotażem możliwości realizacji założeń programowych aplikacji w poszczególnych podregionach. Po trzecie, były kontynuacją procesów realizowanych w duchu głębokiej partycypacji, gdzie każdy głos ma znaczenie, a indywidualne wartości poszczególnych aktorów, społeczności, miejscowości czy podregionów są istotne.

Powyższe działania potwierdziły, że aplikacja ESK 2029 dla Katowic i Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii jest programem, który z całą pewnością może być zrealizowany. W każdym z podregionów są zarówno liderzy, gotowi do organicznej, partycypacyjnej współpracy na rzecz realizacji tego programu, jak też społeczności, którym bliskie są kierunki i wartości opisane w aplikacji jako priorytetowe. Metodologia całego procesu i ludzie zaangażowani w jego programowanie pozwalają na dzielenie się i włączanie głosów krytycznych, a poprzez realną autoewaluację wdrażanie korekt punktowych i/lub programowych, gdy jest to potrzebne. Mając na uwadze ambitność całego projektu, który docelowo skierowany jest nawet do dwóch milionów ludzi, zamieszkujących obszar Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, należy szczególnie i odpowiedzialnie wyznaczać cele, które mają i mogą zostać osiągnięte w trakcie 5-letniego okresu, który pozostaje do celebracji tytułu ESK w 2029 roku. Należy też, a może i przede wszystkim, myśleć o perspektywie długofalowej, która pozostaje na horyzoncie dzięki zainicjowanym procesom oddolnym, i to całkowicie niezależnie od powodzenia starań o tytuł ESK.

Na końcu dokumentu znajdują się załączniki metodologiczne, które przybliżają wspomniane w trakcie dokumentu „Kierunki programowe – Załącznik nr 1”; „Spotkania otwarte (warsztaty) – scenariusz – Załącznik nr 2” oraz „Spotkania zamknięte (warsztaty) – scenariusz – Załącznik nr 3”.

Wnioski

Niniejsze wnioski, które wynikają bezpośrednio z zamkniętych spotkań roboczych, należy czytać jako stanowiska mikrospołeczności Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, z którymi badacze zetknęli się w trakcie procesu opisanego we wstępie tego dokumentu.

Spodziewamy się, że realizacja programu merytorycznego, w opisanym w aplikacji kształcie, pozwoli na wzmocnienie mikrospołeczności lokalnych w Katowicach i w Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, zarówno w trakcie etapu przygotowań (lata 2025-2028), jak też w 2029 roku, który będzie celebracją obchodów Europejskiej Stolicy Kultury.

Niezależnie jednak od skuteczności aplikacji o powyższy tytuł, autorzy dokumentu zalecają kontynuowanie działań, które włączają mikrospołeczności lokalne w działania kulturowe w Metropolii GZM. Tego typu aktywności wydają się niezbędne dla zwiększania świadomości mieszkańców Metropolii oraz dla budowania załączków tożsamości mieszkańca Metropolii.

Poniżej przedstawiamy syntetyczne zestawienie wniosków ze zrealizowanych spotkań konsultacyjnych, które oparte są w głównej mierze na zidentyfikowanych trendach, ich specyfice, skali i oddziaływaniu. Zatem:

- dostępność rozumiana jest jako akceptacja różnych wymiarów aktywności społeczno-kulturalnej,
- dostępność rozumiana jest jako uwzględnienie wartości kultury i sztuki, która nie tylko jest obecna w instytucjach kultury, lecz także w życiu codziennym,
- dostępność rozumiana jest jako zwiększenie widoczności wydarzeń kulturalnych podejmowanych w mikroskali, w których mieszkańcy są twórcami, następuje przekaz międzypokoleniowy i tworzy się „społeczność zapraszająca”, a w konsekwencji następuje sprawczość mieszkańców regionu,
- europejskość rozumiana jest jako otwartość, różnorodność, inność,
- zwiększenie zrozumienia i otwartości dla „inności”, rozumianej wielowymiarowo, co jest kontynuacją historycznego obrazu Śląska, jako miejsca, w którym różnorodność i odrębność jest normą,
- gościnność, otwartość wobec „innych” powinna wytworzyć: narzędzia i wartości, które będą sprzyjały „edukacji do inności”, czyli postawy nie będącej bezrefleksyjną gościnnością, lecz sprzyjającej budowaniu świadomości i relacji z „innymi” w sposób: otwarty, pozytywny, angażujący, wolny od stereotypów, uczący się nieustannie, jednoczący, ośmielający, zaangażowany, odważny,
- gościnność, otwartość wobec „innych” budowana może być również poprzez wzmocnianie wiedzy i kompetencji mieszkańców metropolii na poziomie indywidualnym, poprzez tworzenie postawy gotowości do wychodzenia z własnych „baniek informacyjnych”, co sprzyjać ma zapobieganiu polaryzacji społecznej i prowadzić do bardziej zharmonizowanych relacji między ludźmi,

- europejski wymiar rozumiany jest również jako pielęgnowanie dobrostanu mieszkańców Metropolii, w tym w szczególności zadbanie o poczucie bezpieczeństwa, wolność wyboru, swobodę przemieszczania się, zagwarantowaną opiekę nad zdrowiem psychicznym oraz dostęp do sztuki i oferty kulturalnej na poziomie, jakiego doświadcza „każdy Europejczyk”,
- europejski wymiar wdrażany może być również poprzez tworzenie „silnej, otwartej, uczącej się społeczności lokalnej”, która skupia się na budowaniu społeczności otwartej na nowe doświadczenia i współpracę, co uodparnia ją na kryzysy i zwiększa zdolność do ciągłego rozwoju,
- elementem różnorodności regionu staje się jego dziedzictwo historyczne, społeczne, kulturowe czy architektoniczne,
- różnorodność kulturowa wymaga określenia i nazwania jej, jednocześnie stwarzając w niej przestrzeń do łączenia oryginalności, lokalności, odrębności i swojskości obecnej w GZM w różnym natężeniu,
- kultura uznawana jest za spoiwo, stwarzające szansę osiągnięcia zysków społecznych i ekonomicznych (turystyka),
- dostęp do informacji w GZM (w tym o ofercie kulturalnej, turystyce) stanie się powszechny i będzie stwarzał możliwości wyboru spędzania wolnego czasu,
- przebudźcowanie treściami i danymi stanie się powszechne, w związku z czym konieczne będzie funkcjonowanie społeczności w tym napięciu i dostosowywanie się do niego,
- przebudźcowanie to zagrożenie powodujące powierzchowność doświadczeń, rozleniwienie i problemy ze skupieniem,
- bardzo istotną potrzebą jest sprawiedliwy i zrównoważony rozwój wszystkich miejscowości w GZM, które mają wpływ na kierunki rozwojowe tego zrzeszenia i zabiegają o to, aby w procesach decyzyjnych uwzględnić obszary peryferyjne GZM,
- zasadne jest zawiązanie się sieci współpracy osób i organizacji, które promują wielorakie zasoby i umiejętności, będące w posiadaniu regionów GZM,
- posiadane dziedzictwo industrialne, będące wyróżnikiem GZM, stwarza możliwości twórczego i technologicznego posłużenia się nim w postawie elastyczności i otwartości wobec nadchodzących wyzwań,
- należy zwrócić uwagę na potencjał tradycji w kreowaniu przyszłej rzeczywistości, nowymi narzędziami,
- ważnym kierunkiem wzmacniania europejskich wartości jest położenie nacisku na tworzenie relacji z naturą, a także na to, by poprawa dobrostanu społecznego i podniesienie jakości życia odbywało się w harmonii z szeroko rozumianą przyrodą,
- zintensyfikowana obecność przyrody i zieleni w przestrzeni publicznej stanowi czynnik więziotwórczy,

- nie będziemy już musieli udowadniać, że jesteśmy pełnoprawnym członkiem wspólnoty europejskiej,
- wspólnota metropolitalna, tworzona wokół Śląska/Zagłębia (języka/ów, zwyczajów, tożsamości), powinna skupić się na promowaniu wzajemnego poznania i poszanowania, co ma prowadzić do większej integracji i atrakcyjności regionu,
- wspólnota metropolitalna może też być budowana organicznie, poprzez tworzenie zintegrowanych społeczności lokalnych, pomoc w nawiązaniu relacji w mocno zatamizowanych społecznościach, wzmacnianie poczucia indywidualnego i zbiorowego bezpieczeństwa oraz stabilności.

Poniżej znajdują się opisy każdego ze spotkań cząstkowych. Ich lektura pozwala zapoznać się z przebiegiem poszczególnych działań. Wierzymy, że materiał ten może stać się inspiracją oraz punktem wyjścia dla nowych wniosków i rekomendacji, narzędzi kształtowania i pielęgnowania polityki kulturalnej na poziomie poszczególnych miejscowości Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, jak i GZM samej w sobie, czy też dla inicjatyw oddolnych, które kontynuować będą proces zainicjowany w ramach starań o ESK 2029.

Podsumowanie spotkań

I Spotkania zamknięte

1. Katowice, Strefa Centralna, 10 kwietnia 2024 roku

W spotkaniu uczestniczyło kilkanaście osób, reprezentujących głównie kulturę nieinstytucjonalną oraz będących spoza sfery kultury. Ponadto obecni byli przedstawiciele KMO, którzy wprowadzili uczestników spotkania do ich specyfiki oraz celowości, informując jednocześnie o aktualnym statusie starań o tytuł ESK 2029.

Spotkanie prowadzone było wedle scenariusza, który stanowi Załącznik nr 3. Kierunkami tematycznymi na spotkaniu były:

- **Kierunek główny:** Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?
- **Kierunek dodatkowy:** Dostępność.

Pierwszy efekt pracy stanowiła identyfikacja z poziomu indywidualnego jednego, najważniejszego trendu, który zdaniem uczestnika zaistnieje w danym kierunku programowym do 2029 roku. Poniżej prezentujemy katalog wszystkich zidentyfikowanych trendów (liczba trendów):

Dostępność:

1. „Wszyscy jesteśmy artystami”, rozumiana jako perspektywa braku podziału na artystów i odbiorców oraz docenienie talentów i umiejętności mieszkańców regionu.
2. „Dostępność transportu zbiorowego”, rozumiana jako uznanie transportu zbiorowego jako miejsca integracji i komunikacji społecznej.
3. „Dostępność narzędzi (auto)promocji”, rozumiana jako większa dostępność do mediów i innych środków promujących działalność kulturalną w tym artystyczną, również indywidualną.
4. „Cień dostępności”, rozumiany jako potrzeba ujrzenia głębi, jakości i unikatowości, w odróżnieniu od dostępnych aktualnie treści (np. TikTok).
5. „Czy dążymy zawsze i wszędzie do OPEN’era?”, rozumiane jako poddanie pod wątpliwość wielkiej dostępności promocyjnej dużych wydarzeń, jako konieczności utrzymania tego statusu w przyszłości.
6. „Dostępność turystyki + minieventy”, rozumiana jako idea popularyzowania turystyki kulturowej.
7. „Dostępność zbalansowana”, rozumiana jako perspektywa bardziej zbilansowanego życia jednostek i społeczeństwa, w kontrze do aktualnej sytuacji, w której poszukujemy tego balansu i jesteśmy bombardowani dużą ilością informacji.

Trendy „dostępnościowe” zostały zaprezentowane w sposób bardzo zniuansowany i wielowymiarowy. Zauważono też trendy „anty dostępnościowe”, potraktowane jako współistotne i tak samo wartościowe, jako zauważalne aktualnie przejawy dostępności. W skrócie, akceptacja różnych wymiarów aktywności społeczno-kulturalnej jest oczekiwaną dostępnością, również w kontekście wyrównania i ustabilizowania naszego funkcjonowania w społeczeństwie.

Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

1. „Człowieczeństwo”, rozumiane jako budowanie wspólnoty, w oparciu o śląskie wartości i tradycję oraz zadbanie o dobrostan indywidualny, w oparciu o wartości kulturotwórcze i empatię.
2. „Partycypacja / instytucje / dialog ze społecznością”, rozumiane jako zwiększenie otwartości organizacji kulturalnych na potrzeby odbiorców oferty kulturalnej.
3. „Platforma informacyjna w GZM”, rozumiana jako zbudowanie systemowej platformy wymiany informacji o zasobach kulturowych w GZM (oferta, unikaty, informacja, różne języki).
4. „Decentralizacja Katowic”, rozumiana jako uniknięcie sytuacji, w której Katowice dominują rzeczywistość w GZM.
5. „Węzeł kulturowy”, rozumiany jako historyczne miejsce spotkań różnych nacji i kultur, będące wyróżnikiem regionu na skali europejskiej.
6. „Większa dostępność, różnorodność oferty kulturalnej i twórczości”, rozumiane jako perspektywa większej powszechności i dostępności wartości kulturowych w przestrzeni publicznej oraz wykorzystania zasobów i infrastruktury kultury.
7. „Otwartość na inność”, rozumiana jako perspektywa większej akceptacji osób wywodzących się z innych kultur i/lub krajów, jako pełnoprawnych członków naszego społeczeństwa.
8. „Obcokrajowiec w GZM w praktyce i kulturze”, rozumiany jako stworzenie aplikacji dla obcokrajowców, ułatwiającej funkcjonowanie w GZM (czym jest GZM, jakie są jego unikaty, informacje praktyczne, turystyka).

Zaproponowane trendy, związane z europejskim charakterem metropolii, oscylowały wokół pojęć otwartości, różnorodności czy inności jako wartości (silniej obecnych w innych krajach UE – przyp. aut.), które wymagają mocniejszego zaakcentowania w społecznym wymiarze. Połączono je z docenieniem lokalności oraz koniecznością zwiększenia dostępu do informacji dla mieszkańców regionu oraz dla odwiedzających.

Po prezentacji trendów, na podstawie głosowania, które opisano w scenariuszu narzędzia, grupa zdecydowała, że w dalszej pracy pogłębiane zostaną następujące trendy:

Dostępność

„Wszyscy jesteśmy artystami” (10 głosów).

„Czy dążymy zawsze i wszędzie do OPEN’era?” (6 głosów).

Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

„Platforma informacyjna w GZM” (12 głosów).

„Otwartość na inność” (5 głosów).

Pogłębianie namysłu nad trendami następowało poprzez pracę grupową oraz uzupełnianie zaproponowanego przez badaczy szablonu trendu. Poniżej przedstawione zostały treści do każdego szablonu trendu.

Kierunek główny: Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

Nazwa trendu: „Platforma informacyjna w GZM”

1. Opisz go w jednym wierszu:

Wielojęzykowa aplikacja, niezależna od sytuacji w kraju i w regionie; integralna -> od mieszkańców do mieszkańców.

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

- niezależność od gigantów (FB, IG),
- integracja miast GZM,
- lokalsi mają wpływ,
- różnorodność treści,
- zwiększenie udziału w kulturze.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

- brak wsparcia finansowego,
- niskie zainteresowanie,
- animozje śląsko-zagłębiowskie.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 r., jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend:

- przyjazna dla obcokrajowców,
- dostępność informacji,
- możliwość wyboru,
- lepsze dopasowanie do zainteresowań.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób:

- szukanie finansowania,
- lobbowanie,
- rozmowy z organizatorami wydarzeń.

Zaproponowany opis trendu przedstawia wizję stworzenia multidyscyplinarnej, wielojęzycznej platformy informacji w GZM (wydarzenia kulturalne, miejskie aktualności, turystyka). Byłaby ona niezależna od lokalnej i regionalnej polityki, tworzona przez ludzi i dla ludzi w GZM, a użytkownicy mieliby wpływ na prezentowane treści, nieocenzurowane i możliwie różnorodne. Zaletami tego trendu są niezależność od globalnych gigantów informacyjnych, integracja miast GZM oraz zwiększenie udziału w kulturze. Realizacja tej wizji daje szansę na budowanie społeczności wokół i na tej platformie.

Zidentyfikowane zagrożenia to stosunkowo duże środki finansowe, potrzebne do uruchomienia platformy, niskie zainteresowanie tworzeniem treści, a nawet wątpliwość co do realnej potrzeby stworzenia takiego narzędzia. Hamulcowym w kontekście powstania platformy są także potencjalnie animozje śląsko-zagłębiowskie. Kluczowym zagrożeniem wydaje się jednak brak konsekwencji w działaniu, bowiem podobne platformy powstały w przeszłości i szybko przestawały istnieć.

Dzięki uruchomieniu platformy sfera kultury może stać się przyjaźniejsza dla obcokrajowców, a informacja dostępniejsza i bardziej dopasowana do indywidualnych zainteresowań, co zwiększy możliwość wyboru sposobu spędzenia wolnego czasu.

Kroki, które należy podejmować już teraz, to poszukiwanie i zabezpieczenie finansowania dla tego projektu, lobbowanie na rzecz jego powstania oraz rozpoczęcie rozmów z organizatorami wydarzeń kulturalnych, które docelowo miałyby się promować na tym medium.

Nazwa trendu: „Otwartość na innych”

1. Opisz go w jednym wierszu:

Otwartość na różnorodność – stare i nowe.

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

– rozwój w różnych kierunkach.

3. Potencjalne zagrożenia jakie stwarza:

– natłok,

– nadużycia,

– nadinterpretacja.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

– większa dostępność do uczestnictwa w kulturze,

– promocja lokalnej kultury.

Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

– udostępnianie istniejących miejsc kultury.

Zaproponowany trend ma zachęcać do przyjęcia perspektywy, w której różnorodność rozumiana jest jako zachowanie balansu pomiędzy już dokonanymi osiągnięciami, a tym, co przynosi współczesność i przyszłość. Możliwości, które stwarza trend, to zapewnienie szeroko rozumianego rozwoju, z uwzględnieniem wartości kultury i sztuki, która nie tylko jest dostępna w instytucjach kultury, lecz także w życiu codziennym, a także promocja artystów na „rynku kultury”. Zidentyfikowane zagrożenia to skupianie się na jednorodnych elementach sztuki jako kierunku rozwoju, co mogłoby doprowadzić do sytuacji, w której dominuje określony obszar, stwarzając wrażenie natłoku i przesyty.

Sfera kultury w 2029 roku stanie się bardziej dostępna, zarówno dla twórców, jak i odbiorców, ze szczególnym uwzględnieniem promocji dorobku lokalnej kultury, realizowanej w lokalnych społecznościach.

Ponadto pojawił się postulat lepszego wykorzystania zasobów instytucji kultury, w tym korzystania z ich pomieszczeń.

Kierunek dodatkowy: Dostępność

Nazwa trendu: „Wszyscy jesteśmy artystami”

1. Opisz go w jednym wierszu:

brak.

2. Największe możliwości jakie stwarza:

- brak ograniczenia / zamknięcia na scenę i publikę,
- obywatele twórcami kultury,
- szeroko pojęta autoprezentacja,
- kultura i sztuka w przestrzeni publicznej,
- zwiększenie zaangażowania w życie regionu,
- integracja, budowa relacji,
- przyciąganie ludzi spoza regionu,
- większe zainteresowanie wśród podmiotów prywatnych,
- małe wydarzenia.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza (grupa uznała za zagrożenia sytuacje i zjawiska, które ograniczą pojawienie się tego trendu lub które mogą wystąpić, jeżeli nie zainwestujemy w ten trend – przyp. aut):

- brak impulsu,
- uzależnienie działań od grantów,
- wadliwa polityka kulturalna,
- brak akceptacji społecznej,
- zamknięcie kultury w salach / domach kultury,

- kultura festynu, wydarzenia od święta,
- instrumentalizacja kultury, wykorzystanie jej do promocji miejskiej,
- uzależnienie od UM.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

- międzypokoleniowe, zaangażowane społeczeństwo, budujące swoją tożsamość i relacje.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

- stworzenie lokali aktywnie zapraszających ludzi do działania (proaktywnie „biegający urzędnicy”, KAOWCY MIEJSCY, dostępność „z ulicy”, w centrach miast, w pobliżu węzłów przesiadkowych),
- minimum formalności,
- mniejsze uzależnienie od pieniędzy miejskich.

Zaproponowany opis trendu wzmacnia poczucie sprawczości mieszkańców regionu w warstwie kulturalnej. Uznaje się, że tracą na znaczeniu (lub stracić powinny) wydarzenia eventowe, skierowane dla zamkniętej grupy osób, w instytucjach uważanych za świątynie kultury. Jednocześnie pojawi się dążenie do rozwoju i widoczności takich wydarzeń kulturalnych (głównie podejmowanych w mikroskali), w których mieszkańcy stają się twórcami kultury, nie posiadając tradycyjnie i stereotypowo rozumianych kompetencji twórczych, jednak wykazujących się aktywnością społeczną. W wizji tej stworzy się w GZM „społeczność zapraszająca”, której otwartość, aktywność, chęć działania staje się inspiracją dla ludzi spoza regionu. GZM będzie gościnnym miejscem dla wszystkich tych, którzy chcą działać w podobny sposób i zyskać akceptację dla swoich conceptów. Nie będzie to jednak możliwe, jeżeli nie oprzemy się o międzypokoleniowość, miejscowe tożsamości i relacyjność międzyludzką, wytworzoną w dłuższej perspektywie czasowej. Zainicjowanie takiego podejścia, a następnie jego kontynuowanie, winno już teraz nabrać znaczenia i być implementowane w GZM.

W tej perspektywie środki finansowe pochodzące jedynie z publicznych źródeł są niewystarczające. Na znaczeniu mają zyskać niezależne formy finansowania wydarzeń kulturalnych, opartych o crowdfunding.

Zagrożeniami, mogącymi wpływać na ograniczenie opisanej powyżej wizji, są aktualne społeczne przyzwyczajenia i dbanie o indywidualny „święty spokój”. Większa widoczność i znaczenie wydarzeń kulturalnych potencjalnie może wywołać negatywny stosunek części społeczności lokalnych dla podejmowania takich działań i burzenia zastanego porządku.

Nazwa trendu: „Czy dążymy zawsze i wszędzie do OPEN’ERa? Wszędzie / wszystko / wszyscy”

1. Opisz go w jednym wierszu: Jesteśmy wygodni, leniwi w poszukiwaniach nowych, niszowych zjawisk, musimy mieć wszystko podane pod nos.

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

- dużo znajomych na openerze,
- zjednoczenie w grupie.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

- przebodźcowanie,
- trend slowlife,
- pieniądze a lenistwo,
- jeżeli już gdzieś idziemy, to musi być wydarzenie duże i modne (globalizacja),
- zanik wydarzeń w małych społecznościach,
- wstyd, że wydarzenie niszowe czy regionalne jest gorsze i niemodne,
- pazerność na trendy.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

- lokalne wydarzenia będą miały ten sam lub lepszy status niż globalne,
- czy w ogóle będzie istniał opener?,
- niszowe wydarzenia kulturalne będą tańsze.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

- wsparcie i umożliwienie ruchów niszowych,
- promowanie oryginalnego charakteru miejsca.

Spostrzeżenie: ludzie po pandemii mają zasób nowej energii i odwagi do spełniania marzeń poprzez tworzenie nowych miejsc.

Zaproponowany opis trendu zawiera diagnozę aktualnego stanu społecznego (nie)zainteresowania poszukiwaniem informacji. Przyzwyczailiśmy się do tego, że napływają one same, z wielu źródeł. Zaletą dużych, ważnych wydarzeń jest możliwość kontaktu z innymi ludźmi i nawiązywania relacji. Jednak zidentyfikowano zdecydowanie więcej zagrożeń, związanych z tym trendem. Przebodźcowanie treściami dotyka znaczną część społeczeństwa. Strategią obronną jest znaczne ograniczenie kontaktów z innymi na rzecz zadbania o siebie, wyciszenia. Czasami może to prowadzić do alienacji, ortodoksyjnego podejścia do stylu slowlife. Brak uczestnictwa w kulturze może wynikać zarówno z braku środków finansowych, jak też ze słabości systemu informacji o niszowych wydarzeniach. Te większe mają silniejsze oddziaływanie, uczestnictwo w nich wydaje się elitarna, co odbywa się nieraz kosztem mniejszych, które nie są spektakularne pod względem promocyjnym i informacyjnym, co nie oznacza, że nie są wartościowe. Czasami może pojawiać się poczucie, że w wydarzeniu „niższej rangi” wstyd uczestniczyć, bo są gorsze, mniej znaczące. Taki stan może powodować ograniczenie indywidualnej oraz grupowej aktywności społecznej i kulturalnej, będących działaniem dla innych i z innymi.

Ponieważ zaproponowany trend zawiera wiele negatywnych aspektów, warto zastanowić się nad jego potencjalnymi skutkami w 2029 roku oraz przeciwdziałaniu niektórym z nich. Przede wszystkim dobrze by było zadbać o równy status wydarzeń, sytuacji i działań lokalnych względem regionalnych, ogólnopolskich, znaczących itp. Być może ze względu na kosztochłonność uczestnictwa w kulturze niszowe wydarzenie „same z siebie” staną się ważnym elementem oferty kulturalnej w GZM. Być może też w 2029 roku wielkie wydarzenia, jak OPEN'ER, nie będą już tak atrakcyjne i ważne, jak obecnie.

Każda forma wsparcia niszowych wydarzeń (publicznie, społecznie) poprawia balans między niszowością a powszechnością. Pomocne może być docenianie i promowanie oryginalności oraz lokalności, tak by stały się magnesem zapraszającym do uczestwa w wydarzeniach kulturalnych.

2. Tychy, Mediateka, 15 kwietnia 2024 roku

W spotkaniu wzięło udział 5 osób, reprezentujących głównie kulturę instytucjonalną oraz aktywności społeczni. Ponadto obecni byli przedstawiciele KMO, którzy wprowadzili uczestników w jego specyfikę oraz celowość, informując jednocześnie o aktualnym statusie starań o tytuł ESK 2029.

Spotkanie prowadzone było wedle scenariusza, który stanowi Załącznik nr 3. Kierunkami tematycznymi na spotkaniu były:

Kierunek główny: Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

Kierunek dodatkowy: Ja w metropolii (lokalność vs. metropolitalność)

Pierwszym efektem pracy była identyfikacja z poziomu indywidualnego jednego, najważniejszego trendu, który zdaniem uczestnika zaistnieje w danym kierunku programowym do 2029 roku. Poniżej zaprezentowano katalog wszystkich zidentyfikowanych trendów (liczba trendów):

Kierunek główny: Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

1. „Bunt w Europie”, w znaczeniu polityczno-gospodarczym, w wyniku którego kultura straci bardzo mocno na znaczeniu, bowiem zaspokojenie podstawowych potrzeb stanie się istotniejsze.
2. „Wspólnota regionów”, będąca porównaniem wspólnoty regionów w Unii Europejskiej z regionami, a właściwie różnorodnymi obszarami, tworzącymi GZM.

Zaproponowane trendy są całkowicie przeciwstawne, co dało interesującą możliwość sprawdzenia, który scenariusz wydaje się grupie bardziej prawdopodobny.

Kierunek dodatkowy: Ja w metropolii (lokalność vs. metropolitalność)

1. „Sieć produktów regionalnych”, czyli „połączenie lokalności”, wykorzystanie i zarządzanie zasobami lokalnymi (materialnymi i niematerialnymi).
2. „Równowaga w GZM”, rozumiana jako zadbanie o rozwój (w tym kulturalny) w GZM, uwzględniający wszystkie miejscowości, a nie tylko te największe.
3. „Marka Śląskie”, będąca kontynuacją i wzmocnieniem „mody na Śląsk” jako marki rozpoznawalnej w skali europejskiej.

Zaproponowane trendy skupiają się na dostrzeganiu specyfiki i różnorodności w GZM. Wynikają one ze zróżnicowania zasobów oraz mocnych tożsamości (Śląsk). Najważniejszym wnioskiem jest postulat sprawiedliwego i zrównoważonego rozwoju wszystkich miejscowości GZM.

Po prezentacji trendów przeprowadzono głosowanie, zmodyfikowane względem opisanego w scenariuszu narzędzia. Ze względu na mniej liczną grupę podjęto decyzję, że każdy uczestnik spotkania głosuje na wszystkie zaprezentowane trendy, a nie tylko te powiązane z kierunkiem programowym, który został mu przypisany. W efekcie grupa zdecydowała, że w dalszej pracy pogłębiane zostaną następujące trendy:

Równowaga w GZM (5 głosów).

Sieć produktów regionalnych (5 głosów).

Pogłębianie prac nad trendami następowało poprzez pracę grupową, polegającą na uzupełnianiu zaproponowanego przez badaczy szablonu trendu. Poniżej przedstawione zostały treści do każdego szablonu trendu.

Nazwa trendu: „Równowaga w GZM”

1. Opisz go w jednym wierszu:

Wpływ na kierunki rozwoju w równym stopniu wszystkich gmin i miast GZM / GZM zagrożeniem dla równowagi.

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

- mieszkańcy i mieszkanki są dowartościowani (identyfikują się z metropolią),
- zrównoważony rozwój (bez defaworyzowanych obszarów),
- równomierna dystrybucja środków.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

- rozdrobnienie,
- ruchy odśrodkowe,
- brak motywacji, by wyjeżdżać ze swojej miejscowości,
- centralizacja całej oferty kulturalnej w największych miastach,
- pomijanie gmin na obrzeżach GZM.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

- dobry teatr / sala koncertowa / oferta kulturalna w każdej miejscowości,
- drobne inicjatywy w gminach.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

- większa aktywizacja / dowartościowanie osób mieszkających w mniejszych ośrodkach / gminach,
- lepsze skomunikowanie (zbiorkom + kolej) poszczególnych miejscowości, także ich peryferyjnych dzielnic,
- zmiany organizacyjne w GZM.

Opis trendu stanowi dwugłos, bowiem uczestnicy mieli odrębne stanowiska odnośnie wpływu tego trendu na rzeczywistość w 2029 roku.

Podkreślono, że oczekiwany jest równy wpływ na kierunki rozwojowe GZM wszystkich miejscowości tworzących to zrzeszenie. Daje to możliwość większej identyfikacji mieszkańców z metropolią i poczucie wpływu na podejmowane decyzje, bez względu na miejsce zamieszkania w GZM. W „idealnym świecie” przyczyni się to do zrównoważonego rozwoju, w którym nie ma defaworyzowanych obszarów, pomijanych w procesach decyzyjnych. W ten sposób możliwa staje się także równomierna dystrybucja środków w GZM.

Zagrożeniem dla pojawienia się tak zdefiniowanego trendu jest rozdrobnienie działań i decyzyjności, potencjalne ruchy odśrodkowe, które ograniczałyby wdrożenie tego trendu, postrzegając go jako zagrożenie dla utrzymania własnych wpływów. Równomierne zadbanie o wszystkie obszary w metropolii może także generować pytania i wątpliwości dotyczące potrzeby zmiany otoczenia, skoro dostęp do środków i usług pozostaje podobny w całej GZM.

W wizji kultury w 2029 roku, która ma czerpać z możliwości, jakie daje ten trend, wskazano na związane z nim zagrożenia, na przykład dążenie małych miejscowości do posiadania instytucji kultury niewspółmiernych do ich wielkości (jak NOSPR).

Tym, o co należy zadbać, bez względu na te potencjalne zagrożenia, jest z pewnością większa aktywizacja i dowartościowanie osób czy społeczności funkcjonujących w mniejszych miejscowościach. Sprzyjającą okolicznością będzie lepsza oferta komunikacyjna, docierająca do peryferyjnych miejsc w GZM.

W alternatywnej wersji, równoważącej scharakteryzowany trend, wzięto pod uwagę dzisiejszy, formalny aspekt funkcjonowania GZM, gdzie trzy największe miasta mogą decydować o aktualnej polityce w GZM, korzystając ze wszystkich dostępnych możliwości. Zagrożeniem będzie zatem centralizacja wszystkich inwestycji w dużych miastach, bardziej dostępnych (głównie infrastrukturalnie) dla innych mieszkańców. Skutkiem będzie marginalizacja obszarów peryferyjnych w GZM.

Sfera kultury może inicjować wydarzenia kulturalne w małych miejscowościach, co powinno być powiązane z reformą administracyjną. Wtedy odpowiedzialne za sferę kultury stałyby się centralnie powołane i zarządzane „komórki” w skali wojewódzkiej. Kroki, jakie należałoby podjąć wedle tej wizji, to praca nad zmianą zadań dla województwa oraz nad kształtem województwa (mniejsze województwo). Ponadto obecne marki większych miast, typu Katowice czy Bytom są zbyt mocne, aby w ich cieniu budować coś nowego (GZM przyp. aut.)

Nazwa trendu: „Sieć produktów regionalnych”

1. Opisz go w jednym wierszu:

Współpraca instytucji kultury, artystów, wytwórców produktów regionalnych (kulinaria, odzież, przedmioty codziennego użytku charakterystyczne dla danego regionu).

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

Szersza perspektywa, która wzbogaca zróżnicowane regiony:

- wzmocnienie poszczególnych regionów,
- ułatwiony dostęp do produktów z poszczególnych regionów,
- zwiększenie kreatywności w poszczególnych regionach,
- nowe perspektywy oglądu rzeczywistości,
- zidentyfikowanie i wyeksponowanie autentyzmu oraz unikalnych produktów danego regionu.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

- dominacja większych ośrodków nad mniejszymi,
- nieproporcjonalność środków finansowych (na promocję produktów),
- nieatrakcyjność sposobu promowania (dla młodych ludzi).

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

- produkt regionalny bardziej wyeksponowany i dostępny,
- produkt bardziej zróżnicowany,
- produkt (nieczytelne) bardziej atrakcyjny.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

- zlokalizowanie wytworów kultury,

- współpraca ze specjalistami od regionów (eksperti, środowisko akademickie),
- stworzenie komórki / instytucji, która zajmie się tą sferą,
- badania w poszczególnych miejscowościach regionu,
- stworzenie strategii budowania sieci.

Zaproponowany opis wskazuje na zasadność nawiązania sieci współpracy wśród osób i organizacji, które promują wielorakie zasoby i umiejętności, w regionach GZM. Szanse, które pojawiają się wraz z tym trendem, to wzbogacenie regionów dzięki efektowi skali, ułatwienie prezentacji produktów oraz eksponowanie tych autentycznych i unikalnych spośród nich. Funkcjonowanie sieci to także szansa na inspirowanie się innymi, a tym samym wzmacnianie własnej kreatywności.

Zagrożeniem jest dominacja większych ośrodków w GZM, m.in. powiązana z potencjalną nieproporcjonalnością dystrybucji środków na promowanie produktów. Ryzyko stanowi także, w kontekście oczekiwań młodych ludzi, nieatrakcyjna forma promocji i informacji oraz specyfika sieci i jej potencjalne oddziaływanie.

Sfera kultury dzięki wdrożeniu trendu będzie mogła korzystać z ogólnopolskiej skali oraz powiązanej z tym rozpoznawalności sieci i samych produktów. Każdy region zyska możliwość promocji swoich produktów, a także łączenia produktów dla tworzenia nowych marek.

Kroki, jakie należałoby podjąć obecnie, to identyfikacja wytwórców kultury i depozytariuszy produktów. Pomocne w tym będzie przeprowadzenie badań, umożliwiających docelowo dotarcie do jak największej ilości twórców i wytwórców. Ważne jest także nawiązanie współpracy ze specjalistami od budowania marek własnych i sieci. Do rozważenia pozostaje powołanie instytucji lub komórki, która byłaby odpowiedzialna za budowanie tej sieci i zarządzania nią. Konsekwencją tych wszystkich kroków jest stworzenie strategii budowania tak zaprojektowanej sieci produktów regionalnych.

3. Bytom, Lokal w Bytomiu, 17 kwietnia 2024 roku

W spotkaniu uczestniczyło kilkanaście osób, reprezentujących głównie kulturę nieinstytucjonalną oraz będących spoza sfery kultury. Ponadto obecni byli przedstawiciele KMO, którzy wprowadzili uczestników spotkania w jego specyfikę oraz celowość, informując jednocześnie o aktualnym statusie starań o tytuł ESK 2029.

Spotkanie prowadzone było wedle scenariusza, który stanowi Załącznik nr 3. Kierunkami tematycznymi na spotkaniu były:

Kierunek główny: Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

Kierunek dodatkowy: Od przemysłu, przez transformację, do ekologii

Pierwszym efektem pracy była identyfikacja z poziomu indywidualnego jednego, najważniejszego trendu, który zdaniem uczestnika zaistnieje w danym kierunku programowym do 2029 roku. Poniżej zaprezentowano katalog wszystkich zidentyfikowanych trendów (liczba trendów):

Kierunek główny: Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

1. „Dyskusja o tożsamości trwa”, co oznacza kontynuowanie dyskusji na temat napięcia między tożsamością lokalną a narodową.
2. „Napięcie między tożsamością lokalną a nielokalną”, rozumiane jako wzmocnienie wpływu i znaczenia różnic kulturowych na życie społeczne.
3. „Technologia zmienia społeczeństwo w rękach korporacji”, co wiąże się z zawłaszczaniem przez technologię (będącą w rękach kilku globalnych graczy) naszego stylu życia i jego potencjalnego przeobrażenia.
4. „Odhumanizowanie technokracji / przebudźcowanie”, rozumiane jako zagrożenie sytuacją, w której nie będzie konieczności bezpośredniego obcowania z treściami i ludźmi, ze względu na liczne bodźce, które otrzymujemy w przestrzeni wirtualnej.

Zaproponowane trendy skupiają się na znaczeniu technologii w naszym życiu oraz jej wpływie na obecny i przyszły kształt społeczeństwa, a także na napięciach wynikających ze starcia lokalności z innymi (obcymi) wartościami kulturowymi.

Kierunek dodatkowy: Od przemysłu, przez transformację do ekologii:

1. „Szacunek – przeszłość / teraźniejszość / przyszłość”, co oznacza zrozumienie, że to, co stało się w przeszłości z naturą (głównie negatywnego) oraz to, co dzieje się obecnie (związane z działaniami ekologicznymi), jest powiązane i wpłynie na nasze decyzje w przyszłości.
2. „Powstanie centrum / fabryka zielonej energii”, rozumiane jako przekształcenie przemysłu w fabrykę zielonej energii, instytucji nastawionej proekologicznie i czerpiącej z dziedzictwa industrialnego regionu.

3. „Ekobrutalizm”, rozumiany jako chęć powrotu do natury z betonowej dżungli, zespolenia z naturą.
4. „Przyroda rządzi”, co oznacza pozwolenie przyrodzie, by „zrobiła swoje”, uznanie jej nadrzędnej roli i priorytetu w naszym życiu.
5. „Dialog przemysłu z przyrodą”, będący (również symboliczną) koegzystencją przemysłu z przyrodą, ale także dialogiem pokoleń.
6. „Kontynuacja Szlaku Zabytków Techniki”, co oznacza powstanie nowych obiektów industriadowych, instytucji kulturotwórczych i ekologicznych.
7. „Przeszłość w nowych technologiach”, rozumiana jako ukazanie przeszłości kolejnym pokoleniom z użyciem nowych technologii.
8. „Adaptacja / elastyczność / odrzucenie dogmatyzmu”, rozumiane jako umiejętność znalezienia się w nowych sytuacjach życiowych, które stworzy przyszłość.
9. „Zaplanowana różnorodność”, rozumiana jako przemyślane zauważenie oraz wzmocnienie instytucji i organizacji, które działają w szeroko rozumianych sztukach artystycznych, w różnych częściach GZM.
10. „Sieciowanie i szerowanie zasobów”, czyli współdzielenie zasobów, recykling przestrzeni i jej multifunkcjonalność.

Zaproponowane trendy w większości wpisują się w wizję zmierzenia się z przeszłością industrialną regionu oraz szkodami wyrządzonymi przez nią przyrodzie, w kontekście obecnych działań i przyszłych możliwości, związanych z ekologicznymi trendami, a także z podkreśleniem znaczącej roli natury w kształtowaniu życia społecznego, a także kulturalnego. Posiadane industrialne dziedzictwo stwarza możliwości twórczego i technologicznego posłużenia się nim w postawie elastyczności wobec nadchodzących wyzwań.

Po prezentacji trendów, na podstawie głosowania, które opisano w scenariuszu narzędzia, wstępnie wytypowano następujące trendy:

Powstanie centrum / fabryka zielonej energii (6 głosów).

Ekobrutalizm (6 głosów).

Przeszłość w nowych technologiach (6 głosów).

Zaplanowana różnorodność (6 głosów).

oraz:

Technologia zmienia społeczeństwo w rękach korporacji (5 głosów).

Odhumanizowanie technokracji / przebudźcowanie (5 głosów).

Grupa, która pracowała z kierunkiem programowym „Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?”, po wewnętrznej dyskusji i ustaleniach zdecydowała, że w dalszej pracy pogłębiany będzie następujący trend:

Odhumanizowanie technokracji / przebudźcowanie

Grupa, która pracowała z kierunkiem programowym „Od przemysłowości, przez transformację do ekologii”, na podstawie jawnego głosowania członków zdecydowała, że w dalszej pracy pogłębiane będą następujące trendy:

Ekobrutalizm

Przeszłość w nowych technologiach

Pogłębianie prac nad trendami następowało poprzez pracę grupową, opartą na uzupełnianiu zaproponowanego przez badaczy szablonu trendu. Poniżej przedstawione zostały treści do każdego szablonu trendu.

Kierunek główny: Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

Nazwa trendu: Przebudźcowanie

1. Opisz go w jednym wierszu:

Szybkość doświadczenia i nieustanny dopływ treści.

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

- upowszechnienie i łatwa dostępność,
- uniwersalność,
- multitasking.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

- powierzchowność doświadczenia,
- rozleniwienie,
- problem ze skupieniem,
- łatwość prowadzenia dezinformacji.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

- dostępność technologii w służbie edukacji,
- uczenie treningu uważności,
- zarządzanie czasem,
- zwiększenie zasięgu kulturowego.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

Tworzenie alternatywy:

- koncentracja na doświadczeniu,
- promocja doświadczeń bez natychmiastowej gratyfikacji,
- scenariusze działań / eventów nastawionych na doświadczenie.

Zaproponowany opis rysuje rzeczywistość, w której, jako jednostki i społeczeństwo, będziemy nieustannie „atakowani” treściami i doświadczeniami. Stwarza to możliwość bycia bardziej uniwersalnym i wielozadaniowym. Zidentyfikowane zagrożenia, wynikające z takiego trendu, zdają się jednak większe od korzyści. Pierwszym z nich jest powierzchowność doświadczeń, niemożność skoncentrowania na nich, kiedy uwagę przyciągają kolejne informacje i aktywności. Drugie niebezpieczeństwo to rozleniwienie, niechęć do zgłębienia znaczenia i wpływu procesów, sytuacji i doświadczeń na nas oddziaływujących. Niepokojący jest też problem ze skupieniem – przez natłok treści nie jesteśmy w stanie skupić uwagi na jednym działaniu dłużej. Brak pogłębionej wiedzy wystawia nas na niebezpieczeństwo dezinformacji.

Przebudźcowanie to element naszej terażniejszości i przyszłości, zatem musimy sobie radzić z jego negatywnymi skutkami i ograniczać ich wpływ. Powinniśmy korzystać z technologii jako powszechnego medium, które kreuje także sferę kultury w sposób zdemokratyzowany. Taka postawa, razem ze wzmocnieniem naszej uważności oraz lepszym zarządzaniem czasem, pozwoli nam zwiększyć zasięg kulturowy, rozumiany między innymi jako poprawienie naszej kreatywności. Uważność łączona z bardziej manualnymi i skupionymi elementami naszej aktywności mogą wspomagać uwalnianie ludzkiego potencjału.

Kroki, które powinniśmy podjąć, to szukanie alternatyw, wzmacnianie umiejętności skupiania się na doświadczeniu, w połączeniu z gotowością na nieotrzymywanie natychmiastowej gratyfikacji w trakcie przeżywanych doświadczeń. Stwarzanie warunków do bardziej świadomego przeżywania doświadczeń jest jedną z wizji, w której kultura się specjalizuje i może tworzyć sytuacje do kreowania takich stanów emocjonalnych.

Warto dodać, że przebudźcowanie nie jest związane tylko z użyciem współczesnych technologii. To także wynik licznych doświadczeń i aktywności w naszym życiu, które sobie serwujemy jako dorośli oraz robimy to swoim dzieciom.

Kierunek dodatkowy: Od przemysłu, przez transformację do ekologii

Nazwa trendu: Przeszłość w nowych technologiach

1. Opisz go w jednym wierszu:

Wykorzystanie potencjału tradycji w kreowaniu nowej rzeczywistości, nowymi narzędziami

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

- nowa technologia w służbie poznawania przeszłości,
- korzystanie i tworzenie nowych elementów wiedzy (gospodarka),
- rozwinięta infrastruktura ułatwia wdrożenie nowych narzędzi.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

- izolacja społeczna,
- napięcia między grupami społecznymi,
- wypaczenie, banalizacja tradycji, dominacja nowych form społeczno-gospodarczych,

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

- dalszy rozwój infrastruktury kulturowej, kreowania i przeżycia kultury,
- szlachetna specjalizacja branżowa miast czy ośrodków kultury,
- napięcia, „walki” między „stolicą” metropolii a „prowincją”.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

- komunikacja, wymiana, sieciowanie, bank pomysłów, granty doraźne,
- wzmocnienie kulturotwórczej roli metropolii,

- zachęty finansowe, prestiżowe,
- forma struktury łączącej GZM („rada”),
- nauka, edukacja, komunikacja w przemyśle.

Zaproponowana wizja skupia się na wykorzystaniu potencjału tradycji w kreowaniu nowej rzeczywistości, nowymi narzędziami. Doceniamy zasoby infrastruktury, którą posiadamy, ale także dbamy o wewnętrzne przeżycia jednostek. Szlachetna specjalizacja branżowa miast i kultury miałyby polegać na umiejętnym zarządzaniu posiadanymi zasobami kulturowymi oraz infrastrukturalnymi w konkretnych miastach, lecz nie może stać się formą „gettyzacji” miast w określonym obszarze tematycznym. Pojawia się też ryzyko, że stolica metropolii zmonopolizuje przepływy i odpływy treści, kosztem mniejszych miejscowości. Łączenie potencjałów intelektualnego i kreatywnego, wywodzących się ze środowisk kultury, przemysłu i uniwersytetu, może się okazać ważnym sprzężeniem profesjonalizującym, i, być może, monetyzującym ten format kooperacji.

Nazwa trendu: Ekobrutalizm

1. Opisz go w jednym wierszu:

Modernizm połączony z naturą, przyroda „robi swoje”, wybuch zieleni w miejskich przestrzeniach.

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

- bioróżnorodność,
- ochładzanie klimatu,
- ochrona zdrowia psychicznego,
- naturalne surowce,
- naturalne nawozy,
- mniej chemii,
- osiedlowe warzywniaki.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

- utrata kontroli nad przyrodą (zagrożenie dla technologii).

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

– realizowanie wydarzeń kulturowych w plenerze, w terenach przemysłowych (pokazy świetlne, iluminacja zamiast fajerwerków).

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

– zazielenianie przestrzeni,

– odnawialne źródła energii (wiatraki, panele słoneczne),

– recykling materiałów (np. zamiana reklamówek na benzynę),

– oszczędność wody.

Zaproponowana wizja skupia się na zintensyfikowaniu obecności przyrody i zieleni w przestrzeni publicznej, ograniczenie „betonozy”. Możliwości, jakie stwarza trend, sprowadzają się do zadbania o szeroko rozumiany „dobrostan naturalny”. Powrót do natury to oczekiwany i pożądany kierunek, który widoczny jest już teraz (i oczekiwany jako kontynuacja w przyszłości), m.in. poprzez uprawianie osiedlowych warzywniaków, w sposób naturalny, co jednocześnie ma więziotwórczą funkcję społeczną. Wyzwaniem dla wdrożenia tego trendu jest potencjalna utrata kontroli nad przyrodą, która może nadmiernie ingerować w inne dziedziny życia (np. zbyt duża wilgoć powoduje zagrożenia dla funkcjonowania sprzętu i technologii).

Sfera kultury skorzysta z możliwości, jakie daje ten trend, między innymi poprzez realizowanie wydarzeń kulturowych „na zewnątrz”, w tym na terenach przemysłowych, jednak z użyciem proekologicznych i zrównoważonych form ekspresji kulturalnej, co wydaje się „bardziej przyjemne dla oka i dla duszy”. W skrócie, ważne jest zderzenie przemysłu z przyrodą. Kroki, jakie należy podjąć, to zazielenianie przestrzeni, w tym komponowanie już istniejących elementów przyrody do kształtowania przestrzeni wokół nich. Konieczne będzie ponadto pojawienie się nowych uregulowań i warunków prawnych, zachęcających, a nawet „zmuszających” do bardziej ekologicznego stylu życia. Ważne będzie także kontynuowanie działań, które już są wdrażane, jak stosowanie odnawialnych źródeł energii, recykling materiałów czy oszczędzanie wody.

4. Sosnowiec, Egzotarium, 19 kwietnia 2024 roku

W spotkaniu uczestniczyło 11 osób, reprezentujących głównie kulturę nieinstytucjonalną oraz będących spoza sfery kultury. Ponadto obecni byli przedstawiciele KMO, którzy wprowadzili uczestników spotkania w jego specyfikę oraz celowość, informując jednocześnie o aktualnym statusie starań o tytuł ESK 2029.

Spotkanie prowadzono wedle scenariusza, który stanowi Załącznik nr 2. Kierunkami tematycznymi na spotkaniu były:

Kierunek główny: Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

Kierunek dodatkowy: Śląsk / Zagłębie (język, zwyczaje, tożsamość)

Pierwszym efektem pracy była identyfikacja, z poziomu indywidualnego, jednego, najważniejszego trendu, który zdaniem uczestnika zaistnieje w danym kierunku programowym do 2029 roku. Poniżej zaprezentowano katalog wszystkich zidentyfikowanych trendów (liczba trendów):

Kierunek główny: Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

1. „Poziom życia dogania europejskie standardy”, co oznacza stworzenie przestrzeni, która pozwala na stabilizację, samodzielność i bezpieczeństwo życiowe (finansowe, komunikacyjne, rozrywkowe, zawodowe, zarobkowe), a w razie konieczności na mobilność / zmianę w tym zakresie, w ramach GZM.
2. „Rewitalizacja / edukacja / sztuka”, co należy rozumieć jako systemowe rozwiązanie, umożliwiające interdyscyplinarne poznawanie Europy i wartości europejskich w edukacji, w tym poprzez sztukę, a także z szacunkiem dla dziedzictwa przemysłowego, które powinno być upamiętnione i rewitalizowane.
3. „Rozmycie tożsamości Sosnowca / Zagłębia w Europie”, rozumiane jako powstrzymanie procesów rozcieńczających tożsamość mieszkańców Zagłębia Dąbrowskiego, w Sosnowcu, w Zagłębiu Dąbrowskim oraz w Metropolii.

Trendy kładą nacisk na wyrównywanie poziomu życia do „standardów europejskich”, co zapewnia stabilizację i mobilność mieszkańcom regionu. Wprowadzenie systemowych rozwiązań z zakresu rewitalizacji, edukacji i sztuki ma na celu interdyscyplinarne poznawanie oraz transportowanie wartości europejskich i metropolitalnych, w obu kierunkach. Jednocześnie istotne jest zachowanie i wzmocnienie tożsamości mieszkańców Zagłębia Dąbrowskiego, aby uniknąć jej rozmycia w szerszym kontekście metropolitalnym i europejskim.

Kierunek dodatkowy: Śląsk/Zagłębie (język, zwyczaje, tożsamość)

1. „Opowiadanie prawdziwych historii o ś\Śląsku / z\Zagłębiu”, oznaczające zbudowanie zrozumienia dla różnic i podobieństw między mieszkańcami Śląska i Zagłębia.
2. „GZM to wspólnota gmin, a nie GIGAKato”, a zatem jest to wspólnota regionów / gmin, a także mieszkańców i władz, szanująca różnorodność i sprzyjająca decentralizacji perspektywy wspólnoty z Katowic na rzecz gmin / regionów / podregionów.

3. „Kultura mimochodem”, rozumiana jako system / narzędzie, umożliwiające spotkanie się ludzi w ramach niezobowiązujących sytuacji, których prawdziwym celem jest stymulowanie działań kulturotwórczych (pieczenie chleba, pralnia, etc.).
4. „Utrzymanie status quo”, rozumiane jako wykorzystanie utrzymującego się napięcia pomiędzy Zagłębiem a Śląskiem, które może stać się narracją i potencjałem dla obu „małych ojczyzn”, co przyczyni się do kreowania produktów kulturowych, turystycznych, społecznych, rozwojowych itp.
5. „Tolerancja dla różnorodności”, będąca okazją do zbudowania systemowego poszanowania różnorodności, w duchu utrzymania rywalizacji pomiędzy różniącymi się aktorami, społecznościami (na wzór działań sportowych, kibicowskich), np. na linii Śląsk / Zagłębie, ale też w duchu działań sportowych (piłka nożna, biegi itp.).
6. „Zagłębie ubogim kuzynem Śląska”, rozumiane jako pogłębianie negatywnego zjawiska centralizacji oferty kulturalnej, społecznej, gospodarczej w centrum GZM (szczególnie w Katowicach), kosztem pozostałych gmin i miejscowości w Metropolii.
7. „Wielowymiarowa mobilność”, rozumiana jako system / narzędzie, umożliwiające dynamiczną mobilność (komunikacyjną, życiową, zawodową itp.) w ramach GZM. Transport pretekstem dla generowania transferów pomiędzy gminami w Metropolii.
8. „Przestrzeń sprzyjająca interakcjom”, czyli tworzenie przestrzeni / okazji do nawiązywania częstszych interakcji międzyludzkich, celem budowania wspólnoty, społeczności lokalnej, potencjału kulturowego (w tym z uwzględnieniem osób ze szczególnymi potrzebami).

Trendy skupiają się na pielęgnowaniu i opowiadaniu „autentycznych” historii Śląska i Zagłębia, w celu budowania zrozumienia dla różnic i podobieństw między tymi regionami. Ważnym elementem jest decentralizacja perspektywy z Katowic (deglomeracja) na rzecz poszanowania i wzmocnienia wszystkich gmin, co tworzyć ma silną wspólnotę regionów, z zachowaniem ich różnorodności. Ważny ma być człowiek. To jednostka i społeczności mają zacząć odzyskiwać czas w celu zacieśniania więzi i budowania trwalszych relacji, stymulując potencjał kulturotwórczy. Dążenie do systemowego poszanowania różnorodności, wspieranie wielowymiarowej mobilności oraz tworzenie przestrzeni sprzyjających interakcjom międzyludzkim, mają na celu budowanie silnej, zintegrowanej społeczności.

Po prezentacji trendów, na podstawie głosowania, które opisano w scenariuszu narzędzia, grupa zdecydowała, że w dalszej pracy pogłębiane będą następujące trendy:

Kierunek główny: Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

Poziom życia dogania europejskie standardy (życie codzienne).

Kierunek dodatkowy: Śląsk / Zagłębie (język, zwyczaje, tożsamość)

Kultura mimochodem.

Tolerancja dla różnorodności.

Pogłębianie prac nad trendami następowało poprzez pracę grupową, a w jej ramach uzupełnianie zaproponowanego przez badaczy szablonu trendu. Poniżej przedstawiono treści do każdego szablonu trendu.

Nazwa trendu: „Poziom życia dogania europejskie standardy (życie codzienne)”

1. Opisz go w jednym wierszu:

– jak żyć, by czuć się Europejczykiem?

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

– bezpieczeństwo,

– świadomość,

– wolność wyboru,

– wolność przemieszczania,

– większa kultura,

– zdrowie psychiczne,

– sztuka.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

– bezdomność,

– bezkulturowość,

– alkoholizm,

– przestępczość,

– depresja,

– zrezygnowanie,

– choroby psychiczne,

– matnia,

– izolacja,

- samotność,
- bieda,
- zazdrość.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

- WOOW!

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

- Społeczności lokalne (kultura lokalna) – mini domy kultury,
- Kultura – dostępna finansowo, lokalne ośrodki kultury,
- Wynagrodzenia – 100 euro = 1000 zł / 2-3 euro (kawa, napój) = 15-20 zł,
- Transport – więcej autobusów, w tym nocnych, różnorodność połączeń, łatwość dotarcia,
- Zmiana przepisów – dostępność mieszkań, tanie mieszkanie, łatwa możliwość zmiany mieszkania, wynajem dostępny dla każdego.

Opis trendu skupia się na zaprezentowaniu wizji „życia codziennego” w 2029 roku, które zamyka się w haśle „Jak żyć, by czuć się Europejczykiem, jak żyć, by czuć się obywatelem świata”. Realizacja tego trendu skupia się na kilku obszarach, które są kluczowe dla dobrostanu obywatela, z perspektywy autorów trendu, tj. na Społeczności lokalnej, Kulturze, Wynagrodzeniu (zarobkach), Transporcie i Przyjaznych przepisach prawnych.

Dobrostan mieszkańca Metropolii powinien obejmować poczucie bezpieczeństwa, wolność wyboru, swobodę przemieszczania się, zagwarantowaną opiekę nad zdrowiem psychicznym oraz dostęp do sztuki i oferty kulturalnej na równi z tym, czego doświadcza „każdy Europejczyk”.

Brak troski o ten dobrostan może doprowadzać do intensyfikacji pojawiania się negatywnych zjawisk: bezdomności, bezkulturowości, alkoholizmu, przestępczości, depresji, chorób psychicznych, izolacji, samotności, biedy, zazdrości.

Dbłość o ten dobrostan powinna być realizowana m.in. poprzez tworzenie atrakcyjnej przestrzeni publicznej, ale troszczyć się o niego powinny też lokalne małe biznesy, np. kawiarenki oraz domy kultury. Ważne, by usługi te, czy komercyjne, czy publiczne, były dostępne finansowo, uwzględniając siłę nabywczą pieniądza.

Myśląc o dobrostanie, należy pamiętać o osobach ze szczególnymi potrzebami, w tym o osobach z niepełnosprawnością. Kluczowe jest też myślenie o mobilności w wymiarze transportu zbiorowego, który powinien zapewniać swobodny dostęp, szczególnie do oferty kulturalnej, w godzinach nocnych i z uwzględnieniem transferu z/do mniejszych i peryferyjnych gmin Metropolii.

Aby zrealizować te zamierzenia i osiągnąć efekt "WOOW!", należy już teraz wspierać społeczności lokalne, oferować kulturę dostępną finansowo, stymulować i umożliwiać swobodne mobilności ludzi, zadbać o to, by Metropolia oferowała lepsze możliwości zmiany własnego mieszkania w atrakcyjnych warunkach finansowych.

Nazwa trendu: „Tolerancja dla różnorodności”

1. Opisz go w jednym wierszu:

– wzajemne poznanie i poszanowanie.

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

– wspólne projekty śląsko-zagłębiowskie,

– zmniejszenie antagonizmów,

– pokazanie cech indywidualnych,

– większa atrakcyjność.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

– zatarcie tożsamości,

– unifikacja z resztą Polski.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

– zrównoważony rozwój oraz finansowanie miast i gmin w GZM sprawiedliwe.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

– jednostki kultury jako miejsca spotkań dostępne finansowo,

– inicjatywy pokazujące kulturę i różnice między nimi,

– sieci kontaktów i wymiany doświadczeń.

Opis trendu „Tolerancja dla różnorodności” skupia się na promowaniu wzajemnego poznania i poszanowania, co ma prowadzić do większej integracji oraz atrakcyjności regionu. Kluczowymi obszarami są wspólne projekty śląsko-zagłębiowskie. Mają one za zadanie zmniejszyć antagonizmy, jak również ukazać indywidualne cechy poszczególnych społeczności, co przyczyni się do bardziej zrównoważonego rozwoju oraz sprawiedliwego finansowania miast i gmin w GZM. Działania te mogą znacznie wpłynąć na jakość życia mieszkańców, budując wspólnotę, która ceni różnorodność i potrafi czerpać z niej korzyści. Dzięki temu GZM może być dobrą platformą do inwestowania.

Wspólne projekty śląsko-zagłębiowskie mogą obejmować różnorodne inicjatywy, takie jak festiwale, warsztaty, wystawy czy programy edukacyjne, które podkreślają oraz celebrować unikalne tradycje i historie każdej z tych społeczności. Tego typu wydarzenia są w stanie pełnić funkcję platformy do dialogu, pomagając budować mosty między różnymi grupami.

Realizacja tego trendu może jednak nieść pewne zagrożenia, jak zatarcie tożsamości lokalnych społeczności czy ich unifikacja z resztą Polski, co z kolei będzie skutkowało utratą unikalnych cech kulturowych i tradycji regionu. Dlatego ważne jest, by podejmować działania, mając na uwadze te zagrożenia. Inicjowanie projektów pokazujących różnorodność kulturową może również obejmować programy edukacyjne w szkołach, które uczą dzieci i młodzież o bogactwie kulturowym regionu, jak też kampanie medialne, podkreślające znaczenie tolerancji i szacunku. Tworzenie sieci kontaktów oraz wymiany doświadczeń między różnymi grupami społecznymi jest kolejnym krokiem wzmacniającym współpracę i wzajemne zrozumienie.

Dążenie do wspólnoty opartej na tolerancji i różnorodności pozwoli GZM na harmonijny rozwój społeczno-kulturalny do 2029 roku. Oznacza to nie tylko rozwój ekonomiczny, ale także budowanie silnej, zintegrowanej społeczności, w której każdy mieszkaniec czuje się szanowany i doceniany. Tolerancja dla różnorodności stanie się fundamentem dla dynamicznego, kreatywnego i otwartego na świat regionu, który przyciąga turystów, inwestorów oraz nowych mieszkańców swoim unikalnym charakterem i kulturą.

Aby osiągnąć powyższe cele, należy mieć na uwadze dostępność finansową proponowanych wydarzeń i oferty usługowej związanej z jednostkami kultury, ale też już teraz stymulować inicjatywy, które osiągają powyższe priorytety oraz skupić się na sieciowaniu i integracji realizatorów tych działań z ich uczestnikami.

W trakcie prezentacji trendu zmaterializowało się jedno z zagrożeń zidentyfikowanych przez grupę – unifikacja/zatarcie tożsamości. Pomysł, który był szkieletem trendu, tj. rywalizacja budująca napięcia w duchu sportowej rywalizacji, zniknął całkowicie z jego narracji.

Nazwa trendu: „Kultura mimochodem.”

1. Opisz go w jednym wierszu:

– Tworzenie miejsc (przestrzeni publicznych / społecznych), gdzie podczas czynności praktycznych, rutynowych, codziennych następuje przekaz wartości kulturowych, dziedzictwa kulturowego, budują i rozwijają się relacje.

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

- oddolne inicjatywy,
- wzmocnienie więzi,
- wymiana doświadczeń,
- pomoc wzajemna,
- wzmocnienie społeczne,
- bezpieczeństwo.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

- brak trwałości, kontynuacji,
- brak miejsca do takich inicjatywy,
- brak celu,
- znudzenie,
- poczucie niesprawiedliwości, krzywdy i wykorzystania,
- interesowność.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

- tętniące życiem kulturalnym miejsce,
- powstawanie inicjatyw społecznych spowodowanych potrzebami jednostki / społeczności,
- zanik wykluczenia,
- współpraca.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

- zachęta do wyjścia „z domu”,
- święto ulicy, bloku, sąsiada,
- rada dzielnic,
- straż sąsiedzka,
- działania budujące więzi społeczne,
- chodzenie na spacer, y,
- przestrzenie spotkań,
- edukacja obywatelska,
- uświadamianie korzyści, jakie możemy czerpać z kontaktu z drugim człowiekiem i ze wspólnego tworzenia czegoś.

Główną konsekwencją zidentyfikowanego trendu ma być stworzenie miejsc w przestrzeni publicznej, w których będzie można wykonać codzienne, rutynowe czynności, spędzić czas w towarzystwie, w atmosferze współpracy (np. podczas prania, sprzątnięcia, gotowania). Te działania mają, wedle wizji uczestników grupy, pozwalać na oszczędzanie / wzbogacanie wolnego czasu, gdy w trakcie wykonywania codziennych czynności następuje przekaz wartości kulturowych i dziedzictwa kulturowego, jak również budować i rozwijać relacje międzyludzkie.

Efektami są: zintegrowane społeczności lokalne, oddolne tworzenie wspólnot, pomoc w nawiązaniu relacji w mocno zatowarzyszonych społecznościach. Najważniejszym celem tych działań okazuje się wzmocnienie poczucia indywidualnego i zbiorowego bezpieczeństwa, stabilności. Aktywności te mają też promować łamanie schematów i przyzwyczajęń, zachęcić ludzi do wychodzenia z domów / mieszkań, ze strefy komfortu, ze swoich światów.

Istnieją jednak też pewne zagrożenia, związane z podobnymi inicjatywami, jak na przykład poczucie niesprawiedliwości i wykorzystania, które mogą się pojawić, jeżeli pewne jednostki będą wkładały we wspólne prace więcej niż inne. Kolejne niebezpieczeństwo to poczucie braku celowości tworzenia tego typu inicjatyw. Potrzebne są też konkretne fizyczne przestrzenie, w których miałyby się one realizować.

O ile w pełni wykorzystamy ten trend, sfera kultury w GZM do 2029 roku stanie się tętniącym życiem miejscem, z licznymi inicjatywami społecznymi, współpracą oraz brakiem wykluczenia. Aby osiągnąć ten cel, należy już teraz zachęcać społeczność do wychodzenia z domu, organizować święta ulicy, tworzyć rady dzielnic i straże sąsiedzkie, promować działania budujące więzi społeczne, edukować obywatelsko oraz uświadamiać, jakie mentalne i społeczne korzyści można czerpać z kontaktu z drugim człowiekiem i wspólnego tworzenia z nim różnych rzeczy.

5. Gliwice, Mrowisko, 6 maja 2024 roku

W spotkaniu uczestniczyło 14 osób, reprezentujących głównie kulturę nieinstytucjonalną oraz będących spoza sfery kultury. Ponadto obecni byli przedstawiciele KMO, którzy wprowadzili uczestników spotkania w ich specyfikę oraz celowość, informując jednocześnie o aktualnym statusie starań o tytuł ESK 2029.

Spotkanie prowadzono wedle scenariusza, który stanowi Załącznik nr 2. Kierunkami tematycznymi na spotkaniu były:

Kierunek główny: Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

Kierunek dodatkowy: Gościnność („inny”, migracje)

Pierwszy efekt pracy stanowiła identyfikacja z poziomu indywidualnego jednego, najważniejszego trendu, który zdaniem uczestnika zaistnieje w danym kierunku programowym do 2029 roku. Poniżej zaprezentowano katalog wszystkich zidentyfikowanych trendów (liczba trendów):

Kierunek główny: Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

1. „Nie zadajemy pytania, czy jesteśmy w Europie”, co należy rozumieć jako osiągnięcie stanu, w którym oczywiste jest, że tożsamościowo stanowimy nieodłączną część Europy.
2. „Jesteśmy bardziej ARTE niż NETFLIKSOWI”, co oznacza sytuację, w której społeczeństwo przesuwa się w kierunku bardziej świadomym, ambitnym i zaangażowanym (ARTE), dzięki czemu jego działania i inwestycje infrastrukturalne stoją na naprawdę wysokim poziomie.
3. „Większe poczucie dumy z dziedzictwa górnośląskiego”, co jest jednoznaczne ze zbudowaniem podstaw dla opowiadania historii o pochodzeniu z Górnego Śląska / Śląska oraz z zatrzymaniem procesu odczuwania wstydu z tego powodu, na poziomie lokalnym, wsobnym, jak też na poziomie ogólnopolskim, europejskim.
4. „Współodpowiedzialność za lokalną społeczność / wydarzenie”, co rozumiemy jako osiągnięcie stanu organicznego budowania współodpowiedzialności wielu aktorów działających w poszczególnych miejscowościach w Metropolii, a długofalowo w całej Metropolii. W perspektywie wieloletniej efektem jest harmonijna współpraca mieszkańców, społeczności, biznesu(ów), samorządu i władzy.
5. „Zielona, inkluzyjna mozaika kulturowa”, którą rozumiemy jako systemowe rozwiązanie, tworzące harmonijną, dialektyczną tożsamość, która czerpie ze Śląska i Zagłębia w duchu rozwiązań ekologicznych i różnorodnych, włączających kulturowo.
6. „Silne, otwarte, uczące się społeczeństwo włączające”, co oznacza zbudowanie w społeczności wartości, postaw i kompetencji, dzięki którym możliwe stają się samoreprezentacja, nauka oraz zapraszanie do współpracy i wymiany osób z zewnątrz.

Trendy skupiają się na zintegrowaniu regionu z europejską tożsamością, poprzez budowanie dumy z lokalnego dziedzictwa w harmonii z naturą i różnorodnością / innością (rozumianą wielowymiarowo). Dążymy do społeczeństwa świadomego, ambitnego i angażującego się, które potrafi współpracować i wspierać się wzajemnie, grupowo i indywidualnie.

Kierunek dodatkowy: Gościnnosc („inny”, migracje)

1. „Kapitał społeczny i kulturowy rozmnaża się przez dzielenie”, co należy rozumieć jako zbudowanie w ludziach gotowości do spontanicznych spotkań, nawiązywania większej liczby interakcji i relacji, celem pomnożenia kapitału społecznego oraz kulturowego poprzez budowanie przepływów między ludźmi.
2. „Społeczeństwo bardziej wspierające”, co oznacza osiągnięcie stanu, w którym społeczeństwo będzie bardziej wspierające i przyjmujące, mimo pojawiających czy piętrzących się trudności gospodarczych, geopolitycznych, społecznych, migracyjnych, itp.
3. „Jesteśmy obudzeni obywatelsko / Edukacja Śląska”, co rozumiemy jako obywatelskie przebudzenie jednostek i społeczności, na poziomie indywidualnym oraz grupowym. Przebudzenie to przenosi się na kolejne osoby w sposób wirusowy. Równolegle udaje się osiągnąć „obudzenie” zainteresowania na źródła, na śląskość.
4. „Systemowe wsparcie inności”, co oznacza zbudowanie systemu, który pozwala zapewnić bezpieczeństwo wśród gościnnych jednostek i społeczności. Gościnnosc ta obejmuje zarówno jednostki, jak też społeczności i kultury.
5. „Edukujemy do inności”, przez co rozumiemy wypracowanie świadomości, że połączenie z „innym” nie jest nigdy bezproblemowe, lecz mimo trudności warto, a nawet należy do niego dążyć. Taka postawa stanowi wyzwanie zarówno świadomościowe, jak też językowe, narzędziowe, praktyczne, polityczne itp. Edukowanie do inności nie jest rozumiane jako asymilacja i osvajanie innego, lecz raczej jako „dążenie w stronę innego”.
6. „Większa otwartość społeczności lokalnych”, oznaczająca stan, w którym udaje się zbudować poczucie wspólnotowości wśród mieszkających się małych gmin, gdzie pojawia się sporo nowych mieszkańców, a dawni mieszkańcy wychodzą ze swoich „małych plemion” i otwierają się na nich. Taka sytuacja częściej zdarza się w małych gminach i ich sołectwach w Metropolii, choć czasem występuje też na poziomie silnie spolaryzowanych społeczności miejskich, które ze sobą konkurują.
7. „Realna wspólnota reagująca na rzeczywistość”, co oznacza, że wspólnota budowana jest w oparciu o zainteresowania, pasje czy też konkretne problemy i wyzwania, stawiane jednostkom i ich społecznościom. Zjawisko to stanowi opozycję wobec wspólnoty tworzonej sztucznie, na poziomie administracyjnym miejscowości, gminy, metropolii.
8. „Wyjście z bańki (rozlanie bańki) informacyjnej “informacjonizmu”, co rozumiemy jako stan, w którym powstają narzędzia i know-how, pozwalające wychodzić z bańek informacyjnych, co sprzyja budowaniu bardziej zrozumiałej i pluralistycznej rzeczywistości.

Powyższe trendy skupiają się na zwiększeniu kapitału społecznego i kulturowego poprzez aktywne budowanie więzi i relacji między ludźmi. Społeczeństwo powinno stawać się bardziej wspierające i otwarte, nawet w obliczu wyzwań gospodarczych, geopolitycznych i społecznych. Edukacja natomiast powinna promować obywatelskie zaangażowanie i akceptację różnorodności, uczyć, jak dążyć do porozumienia z „innymi”, bez prób ich bezwzględnej i totalnej asymilacji, która, po latach doświadczeń różnych krajów europejskich, zdaniem uczestników spotkania, nie sprawdza się. Warto, by wspólnoty tworzyły się na podstawie podobnych zainteresowań i wyzwań, a nie ze względu na granice administracyjne, w których się znajdują. Ważny był także kontekst baniek informacyjnych i tworzenia narzędzi do wychodzenia poza nie, co jest ważne dla budowania bardziej zrozumiałej i pluralistycznej rzeczywistości.

Po prezentacji trendów, na podstawie głosowania, które opisano w scenariuszu narzędzia, grupa zdecydowała, że w dalszej pracy pogłębiane będą następujące trendy:

Kierunek główny Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?

Silna, otwarta, ucząca się społeczność lokalna.

Zielona, inkluzyjna mozaika kulturowa.

Kierunek dodatkowy: Gościnność („inny”, migracje)

Edukacja do „inności”.

Wyjście z bańki (rozlanie bańki) informacyjnej / „informacjonizmu”.

Pogłębianie prac nad trendami następowało poprzez uzupełnianie przez grupę zaproponowanego przez badaczy szablonu trendu. Poniżej przedstawione zostały treści do każdego szablonu trendu.

Nazwa trendu: „Silna, otwarta, ucząca się społeczność lokalna”

1. Opisz go w jednym wierszu:

– społeczność lokalna, która dzięki otwartości jest odporna na kryzysy i potrafi się rozwijać także poprzez kontakt z innym(i).

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

– dobrostan,

– brak większych konfliktów,

– wzrost liczby kreatywnych rozwiązań,

– zrównoważony rozwój,

– samoświadomość (np. celów, potrzeb).

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

- decentralizacja (np. decyzji),
- spowolnienie procesów,
- konflikty (np. walka o zasoby).

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeżeli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

- różnorodniejsza oferta, dopasowana do rozwoju potrzeb,
- sieciowanie społeczności lokalnych,
- adaptacja „innych” / odmiennych idei, pomysłów,
- interdyscyplinarność,
- większe możliwości finansowe.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

- budowanie świadomości o społeczności lokalnej,
- wspieranie istniejących społeczności lokalnych,
- integrowanie pomysłów w instytucjach kultury i edukacji,
- systemowe (na poziomie samorządu) łączenie sektorów edukacji, kultury i NGO.

Opis trendu „Silna, otwarta, ucząca się społeczność lokalna” skupia się na budowaniu społeczności, która dzięki otwartości na nowe doświadczenia i współpracę jest odporna na kryzysy oraz zdolna do ciągłego rozwoju. Społeczność taka nie tylko adaptuje się do zmian, ale również czerpie korzyści z kontaktów z innymi grupami, co przyczynia się do jej wewnętrznego wzrostu i dobrostanu.

Największe możliwości, jakie stwarza ten trend, obejmują dobrostan mieszkańców, brak większych konfliktów oraz wzrost liczby kreatywnych rozwiązań. Dzięki otwartości i gotowości do uczenia się społeczności lokalne mogą rozwijać się w sposób zrównoważony, co oznacza harmonijny rozwój ekonomiczny, społeczny, środowiskowy. Samoświadomość mieszkańców, dotycząca celów i potrzeb społeczności, prowadzi do bardziej ukierunkowanego, efektywniejszego działania, co z kolei przyczynia się do większej spójności społecznej i wyższego poziomu życia.

Jednakże realizacja tego trendu niesie ze sobą również potencjalne zagrożenia. Decentralizacja decyzji, choć może przynieść korzyści w postaci większej autonomii lokalnej, może również prowadzić do spowolnienia procesów decyzyjnych. Konflikty, takie jak walka o zasoby, mogą się nasilać, jeżeli nie będą skutecznie zarządzane. Ważne jest, aby te wyzwania były rozwiązywane poprzez odpowiednie mechanizmy zarządzania oraz komunikacji w społeczności.

Jeżeli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend, sfera kultury w GZM do 2029 roku będzie charakteryzować się bardziej różnorodną ofertą, dopasowaną do rozwijających się potrzeb społeczności. Sieciowanie społeczności lokalnych pozwoli na lepszą wymianę doświadczeń i idei, co przyczyni się do adaptacji nowych, odmiennych pomysłów. Interdyscyplinarność stanie się kluczowym elementem, łącząc różne dziedziny wiedzy i praktyki, co zwiększy możliwości finansowe oraz zasobowe regionu. W efekcie, GZM stanie się miejscem, gdzie kultura i edukacja przenikają się, tworząc dynamiczne, inspirujące środowisko.

Aby zacząć działać w kierunku realizacji tego trendu, musimy podjąć kilka kluczowych kroków. Przygotowanie odpowiednich narzędzi do dialogu poza bańką stanowi tutaj podstawę. Jednym z narzędzi, które może okazać się przydatne dla wychodzenia z baniek, jest Non Violent Communication (NVC). Powszechniejsza świadomość tej metody komunikacji i porozumienia pomoże ludziom znaleźć sposoby na bycie razem mimo różnic. Kluczowe jest również przygotowanie nauczycieli (w tym nauczycieli osób dorosłych), którzy będą w stanie promować te wartości i umiejętności, co może pomóc w budowaniu porozumienia międzypokoleniowego.

Dążenie do stworzenia silnej, otwartej i uczącej się społeczności lokalnej w GZM pozwoli na zbudowanie regionu odpornego na kryzysy, zdolnego do adaptacji i rozwoju, a także bogatego kulturowo oraz społecznie, co przyniesie korzyści wszystkim mieszkańcom.

Nazwa trendu: „Zielona, inkluzywna mozaika kulturowa”

1. Opisz go w jednym wierszu:

– zielona, inkluzywna mozaika kulturowa.

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

– bardziej zintegrowane, zdrowe, kulturowo zróżnicowane społeczności,

– poprawa dobrostanu społecznego,

– wzmocnienie więzi (np. człowiek-człowiek, człowiek-natura).

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

– niezrozumienie idei „zielonej”, „włączającej”,

– kosztochłonność,

– pogłębienie podziałów.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeżeli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

- kultura społecznie zaangażowana, „zakorzeniająca”,
- bardziej natura niż infrastruktura,
- międzyinstytucjonalny wymiar realizacji.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

- popularyzacja idei,
- osoba fizyczna / prawna będąca koordynatorem / gospodarzem.

Opis trendu „Zielona inkluzywne mozaika kulturowa” odnosi się do tworzenia społeczności, które są zintegrowane, zdrowe i kulturowo zróżnicowane, z silnym naciskiem na łączenie ludzi z naturą. Trend ten zakłada, że poprzez zrównoważone działania ekologiczne i społeczne można poprawić dobrostan społeczny, jak również wzmocnić więzi międzyludzkie oraz relacje człowieka z przyrodą.

Największe możliwości, jakie stwarza ten trend, obejmują bardziej zintegrowane i zdrowe społeczności, które czerpią korzyści z różnorodności kulturowej. Poprawa dobrostanu społecznego wynika z lepszej jakości życia, wynikającej z kontaktu z naturą i aktywności na świeżym powietrzu, co przyczynia się do zdrowia fizycznego oraz psychicznego. Wzmocnienie więzi między ludźmi, a także między ludźmi a naturą, tworzy spójne i wspierające się społeczności, gdzie współpraca i solidarność stają się fundamentem codziennego życia.

Jednak realizacja tego trendu może napotkać na pewne wyzwania. Niezrozumienie idei „zielonej” i „włączającej” może prowadzić do oporu wobec zmian oraz braku akceptacji dla nowych inicjatyw. Kosztowność takich projektów, związana z inwestycjami w zrównoważoną infrastrukturę i programy społeczne, może stanowić barierę, zwłaszcza w kontekście ograniczonych zasobów finansowych. Ponadto, istnieje ryzyko pogłębienia podziałów, jeżeli działania nie będą w pełni inkluzywne i dostępne dla wszystkich grup społecznych.

Jeśli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend, sfera kultury w GZM do 2029 roku będzie charakteryzować się społecznie zaangażowaną i „zakorzeniającą” kulturą. Oznacza to, że inicjatywy kulturalne zwiążą się blisko z lokalnymi społecznościami i ich potrzebami, promując jednocześnie zrównoważony rozwój. Przestrzenie kulturalne staną się bardziej zintegrowane z naturą niż z tradycyjną infrastrukturą, co umożliwi organizowanie wydarzeń w parkach, ogrodach i innych zielonych miejscach, w myśl hasła „bardziej natura niż infrastruktura”. Realizacja działań będzie miała wymiar międzyinstytucjonalny, angażując różne organizacje i instytucje w proces tworzenia oraz wdrażania inicjatyw kulturalnych.

Aby zacząć działać w kierunku realizacji tego trendu, już teraz należy podjąć konkretne kroki. Popularyzacja idei zielonej i inkluzywnej mozaiki kulturowej jest kluczowa dla zwiększenia świadomości i akceptacji wśród mieszkańców. Wprowadzenie osoby fizycznej lub prawnej, która będzie koordynatorem lub gospodarzem takich inicjatyw, zapewni lepszą organizację i skuteczność działań. Taki koordynator stanie się odpowiedzialny za łączenie różnych grup społecznych, promowanie zrównoważonych praktyk, a także zapewnienie, że projekty są inkluzywne i dostępne dla wszystkich.

Dążenie do realizacji „Zielonej, inkluzywnej mozaiki kulturowej” pozwoli GZM na stworzenie zintegrowanej, zdrowej i różnorodnej społeczności, która czerpie korzyści z kontaktu z naturą oraz ze współpracy. Dzięki temu region stanie się bardziej atrakcyjny, zrównoważony i odporny na przyszłe wyzwania.

Nazwa trendu: „Edukacja do inności”

1. Opisz go w jednym wierszu:

– otwarta, pozytywna, angażująca, wolna od stereotypów, ucząca się nieustannie, jednocząca, ośmielająca, zaangażowana, odważna edukacja do inności.

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

– tworzenie nowych jakości,

– współdziałanie,

– zachowanie indywidualności przy jednoczesnym dążeniu do wspólnoty.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

– utrata indywidualności,

– utrata poczucia bezpieczeństwa.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeżeli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

– pozytywna wielokulturowość.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

– zmiana systemów edukacji (przedszkole, szkoła, uczelnia, edukacja dorosłych, UTW),

– działania integrujące lokalne społeczności (np. Gliwickie Wielkanocne Śniadania).

Opis trendu „Edukacja do inności” skupia się na stworzeniu wieloprzymiotnikowej edukacji do inności. Każdy przymiotnik jest tu ważny: otwarta, pozytywna, angażująca, wolna od stereotypów, ucząca się nieustannie, jednocząca, ośmielająca, zaangażowana, odważna.

Największe możliwości, jakie stwarza ten trend, obejmują tworzenie nowych jakości w edukacji i życiu społecznym. Jakość rozumiana jest jako okazja do mierzenia ze sobą różnych, wielopostaciowych praktyk, co ma służyć zmieszaniu różnorodnych perspektyw, dając nową jakość.

Dzięki współdziałaniu i współpracy między różnymi grupami społecznymi, można osiągnąć zachowanie indywidualności przy jednoczesnym dążeniu do wspólnoty. Edukacja do inności umożliwia rozwijanie umiejętności współpracy, empatii i zrozumienia, co przyczynia się do budowania silniejszych, bardziej zintegrowanych społeczności.

Potencjalne zagrożenia związane z realizacją tego trendu obejmują ryzyko utraty indywidualności, jeżeli edukacja nie będzie odpowiednio zrównoważona, oraz utratę poczucia bezpieczeństwa, jeżeli nie zostaną wprowadzone odpowiednie mechanizmy wsparcia i inkluzji. Ważne jest, aby zapewnić, że edukacja do inności będzie promować zarówno różnorodność, jak też poczucie przynależności oraz bezpieczeństwa.

O ile w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend, sfera kultury w GZM do 2029 roku będzie charakteryzować się pozytywną wielokulturowością. Oznacza to, że kultura będzie odzwierciedlać bogactwo i różnorodność doświadczeń oraz tradycji, a mieszkańcy będą aktywnie uczestniczyć w życiu kulturalnym, czerpiąc korzyści z różnorodności i wspólnoty. Wielokulturowość stanie się integralną częścią tożsamości regionu, co przyczyni się do jego atrakcyjności oraz dynamizmu.

Aby zacząć działać w kierunku realizacji tego trendu, należy podjąć konkretne kroki już teraz. Zmiana systemów edukacji na wszystkich poziomach, od przedszkola po uczelnie oraz edukację dorosłych i Uniwersytety Trzeciego Wieku (UTW), jest kluczowa. System edukacji musi zostać przekształcony tak, aby promować otwartość, różnorodność i współpracę. Ponadto, działania integrujące lokalne społeczności, takie jak organizowanie wspólnych wydarzeń (np. Gliwickie Wielkanocne Śniadania), mogą znacząco przyczynić się do budowania więzi i wzajemnego zrozumienia między mieszkańcami.

Edukacja do inności pozwoli GZM na stworzenie społeczeństwa, które jest otwarte, zintegrowane i zdolne do adaptacji w obliczu zmian. Dzięki temu region stanie się przykładem dla innych, pokazując, jak różnorodność i wspólnota mogą współistnieć i wzajemnie się wzmacniać, tworząc dynamiczne, kreatywne środowisko dla wszystkich mieszkańców.

Nazwa trendu: „Wyjście z bańki (rozlanie bańki) informacyjnej / informacjonizmu”

1. Opisz go w jednym wierszu:

– sprawiamy, żeby ludzie chcieli wychodzić ze swojej bańki i wiedzieli jak to zrobić (nowy wymiar edukacji / rozwoju indywidualnego).

2. Największe możliwości, jakie stwarza:

- zapobiega polaryzacji,
- wspiera tworzenie więzi,
- rozszerza potencjał jednostek / grup,
- poprawia dobrostan,
- wzmacnia poczucie własnej wartości / uznanie.

3. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza:

- trzeba nauczyć się nowych sposobów wchodzenia w relacje, komunikowania się,
- może ujawniać / zaostrzać konflikty,
- mogą się wzmocnić nurty wsteczne rozwojowo.

4. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeżeli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?

- silniejsza, wyraźniejsza, bardziej zakorzeniona w ludziach kultura,
- synergia (kreatywność zbiorowa),
- lepsze pomysły, dużo grup nietypowych, nowych.

5. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

- przygotowanie narzędzi, dialog poza bańką,
- NVC (rozbudzenie zapotrzebowania na NVC; znalezienie sposobów na bycie razem mimo różnic, np. taniec, rytuał),

- przygotowanie nauczycieli,
- wykreowanie mody „porozmawiaj z sąsiadem”, „święto ulicy” itp.

Opis trendu „Wyjście z bańki informacyjnej / informacjonizmu” koncentruje się na inspirowaniu i dostarczaniu ludziom narzędzi do wychodzenia ze swoich baniek informacyjnych. To nowy wymiar edukacji i rozwoju indywidualnego, który zmierza ku bardziej zintegrowanemu i otwartemu społeczeństwu.

Wśród największych możliwości, jakie stwarza ten trend, znajduje się zapobieganie polaryzacji społecznej, co prowadzi do bardziej zharmonizowanych relacji między ludźmi. Wspiera to tworzenie więzi oraz rozszerza potencjał jednostek i grup poprzez poszerzanie horyzontów i zwiększanie otwartości na różnorodne perspektywy. Działania te mają również pozytywny wpływ na dobrostan społeczny, wzmacniając poczucie własnej wartości i uznania wśród ludzi, którzy uczą się cenić różnorodność, pomagając otwierać się na nowe działania.

Potencjalne zagrożenia związane z realizacją tego trendu wynikają z wyzwań, jakie niesie ze sobą wychodzenie poza własną strefę komfortu. Ludzie muszą nauczyć się nowych sposobów nawiązywania relacji i komunikacji, co może okazać się trudne, a nawet stresujące. Ponadto, proces ten może ujawniać i zaostrzać istniejące konflikty, a także wzmacniać wsteczne nurty, które mogą sprzeciwiać się zmianom oraz postępowi.

Jeżeli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend, sfera kultury w GZM do 2029 roku stanie się silniejsza, bardziej wyraźna i zakorzeniona. Synergia i zbiorowa kreatywność będą podstawą kultury, prowadząc do lepszych pomysłów i powstawania wielu nietypowych, nowych grup. Kultura zacznie odzwierciedlać zróżnicowane, kreatywne społeczeństwo, które ceni dialog i współpracę.

Aby zrealizować ten trend, musimy podjąć kilka kluczowych kroków. Przygotowanie odpowiednich narzędzi do dialogu poza bańką to podstawa. Jednym z narzędzi, które może się okazać przydatne dla wychodzenia z baniek, jest Non Violent Communication (NVC). Powszechniejsza świadomość tej metody komunikacji i porozumienia pomoże ludziom znaleźć sposoby na bycie razem mimo różnic. Kluczowe jest również przygotowanie nauczycieli (również, a może i przede wszystkim, osób dorosłych), którzy będą w stanie promować te wartości i umiejętności, co może pomóc w budowaniu porozumienia międzypokoleniowego.

Warto również stworzyć modę na inicjatywy takie, jak „porozmawiaj z sąsiadem” czy „święto ulicy”, które promują lokalne interakcje i wzmacniają poczucie wspólnoty. Te działania nie tylko ułatwią wychodzenie z bańki informacyjnej, ale także przyczynią się do budowania bardziej zintegrowanego, otwartego i kreatywnego społeczeństwa.

Realizacja trendu „Wyjście z bańki informacyjnej” pozwoli GZM stać się przykładem regionu, który skutecznie łączy różnorodność z jednością, promując kreatywność, dialog i współpracę. Dzięki temu GZM będzie miejscem, gdzie różnorodne pomysły i inicjatywy będą mogły się rozwijać, przyczyniając się do ogólnego dobrobytu i dynamicznego rozwoju regionu.

II Spotkania otwarte

1. Bytom, Lokal w Bytomiu, 16 kwietnia 2024 roku

W spotkaniu uczestniczyło około 20 osób, reprezentujących głównie kulturę nieinstytucjonalną oraz będących spoza sfery kultury. Ponadto obecni byli przedstawiciele KMO, którzy wprowadzili uczestników spotkania w jego specyfikę oraz celowość, informując jednocześnie o aktualnym statusie starań o tytuł ESK 2029.

Po wprowadzeniu, zgodnie ze scenariuszem spotkania opisanym w załączniku nr 3, moderatorzy wskazali, z jakim kierunkiem programowym grupa będzie pracować: „Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest Europie?”. Następnie, po zaprezentowaniu narzędzia oraz jego struktury, uczestnicy spotkania podzieleni zostali na 4 grupy. Każda z nich (na bazie kierunku programowego i jego opracowanej syntezy) miała za zadanie zaproponować nazwę trendu, który jej zdaniem będzie widoczny w 2029 roku oraz zarysować sieci powiązań i konsekwencji wynikających z potencjalnego wdrożenia trendu w życie. Grupy zaproponowały następujące trendy:

Nazwa trendu: industria w kontekście metropolitalnego zagęszczenia

Przestrzeń industrialna jest znaczącym wyróżnikiem GZM w Polsce i Europie. Aktualnie dostrzegane przekształcanie industrialnego dziedzictwa w obiekty użyteczności publicznej (w tym kulturalnej), wraz ze skalą i ilością tych obiektów, może przyczynić się do dużej oryginalności i znaczenia tego dziedzictwa w przyszłości, wraz z „mentalnym zakotwiczeniem” specyfiki regionu w przestrzeni europejskiej.

Funkcjonująca w metropolii różnorodność miast, gmin i wsi oraz „niemonokultura” jest walorem, dzięki któremu można dyskutować o wyzwaniach, uwzględniając różną skalę i potrzeby. To szansa dla każdego miejsca w GZM, aby być zauważonym, aby mogła następować wymiana kulturowa pomiędzy miejscowościami, abyśmy w konsekwencji mogli stać się bardziej otwarci i wyrozumiali na wszelkie odrębności.

Jesteśmy w posiadaniu nie tylko infrastruktury historycznej, którą można wykorzystywać na cele kulturalne i społeczne, lecz także posiadamy infrastrukturę współczesną, jak drogi, autostrady, modernizowaną kolej, co ułatwia przemieszczanie się ludzi, a tym samym realizację inwestycji czy organizowanie wydarzeń kulturalnych.

Dzięki licznej populacji w GZM istnieje możliwość łatwego skalowania i testowania działań kulturalnych czy obserwowania zjawisk społecznych, z uwzględnieniem wspomnianej różnorodności w GZM, na czele z jej górnośląskim i zagłębiowskim charakterem.

Kolejną wypadkową trendu jest transformacja społeczna, połączona ze zmianą mentalności, co daje szansę na większą otwartość i predysponuje społeczeństwo do wdrażania zmian w odpowiedniej dla siebie skali.

Nazwa trendu: różnorodność kulturowa

Różnorodność kulturowa to obszar mający wpływ na wszelkie przejawy życia społecznego. Pierwszym elementem różnorodności jest dziedzictwo historyczne, społeczne, kulturowe, architektoniczne i inne, traktowane jako znak rozpoznawalny i podstawa identyfikacji w Europie. Drugim jest kultura uznawana za spoiwo, będąca szansą na osiągnięcie zysków społecznych i ekonomicznych (turystyka), a także traktowana jako widoczny element gospodarki regionu. W warstwie bardziej „miękkiej” kulturę uznaje się za „trzeci dom”, szansę na wyjście z zamknięcia, możliwość wspólnego działania. Kolejny element stanowi edukacja twórców i odbiorców, z uwzględnieniem zwiększającej się roli technologii i nowych mediów, która będzie się intensyfikować. Różnorodność kulturowa wymaga określenia i nazwania. Ważne, aby to nazywanie łączyć z oryginalnością, lokalnością, odrębnością i swojskością, obecną w regionie w różnym natężeniu.

Nazwa trendu: dostępność i inkluzywność

Trend ten łączony jest z przepracowaniem historii regionu, przeżytych traum oraz refleksji nad językiem śląskim. Ważna okazuje się także wizja większej otwartości i zrozumienia dla inności rozumianej wielowymiarowo, co jest swoistą kontynuacją historycznego obrazu Śląska jako miejsca, w którym różnorodność i odrębność była normą. Obecnie Śląsk i Zagłębie stanowią najbardziej europejski region Polski. Tworzą kalejdoskop kulturowy, w którym spotykają się i są akceptowane odmienności.

Konsekwencją wdrożenia tego trendu okaże się „połączona metropolia”, czyli zespolenie gmin w GZM, z jednoczesnym zaznaczeniem, że stanowią one odrębne i różnorodne organizmy. To pozwoli odejść od stereotypów obecnych jeszcze w niektórych miejscach metropolii.

Rozwiązania wymagają ponadto kwestie związane z możliwościami i zagrożeniami, jakie niosą nowe technologie, na czele ze sztuczną inteligencją.

Nazwa trendu: równy status w UE

Trend ten wskazuje, że nie ma sensu udowadniać, że jesteśmy pełnoprawnym członkiem UE. Niektóre nasze usługi publiczne stoją na wyższym poziomie niż te w wybranych krajach EU. Pozytywnym efektem wdrożenia trendu jest poczucie większej sprawczości i wpływu na kreowanie świata wokół siebie, poczucie, że nie musimy niczego udowadniać, co może doprowadzić do podejmowania większej ilości działań. Trend ten umożliwi także szybsze podejmowanie decyzji, co może wiązać się z negatywną konsekwencją, jaką jest rozmycie się autorytetu gremiów, które aktualnie za coś odpowiadają i mają większą decyzyjność oraz sprawczość. Następnym wdrożenia trendu prawdopodobnie stanie się „wyścig kreatywności”, który może prowadzić zarówno do rozwoju, jak też do niezdrowej rywalizacji. Trend może ponadto zaowocować poczuciem unifikacji doświadczeń, kiedy podobne wydarzenia kulturalne będą dostępne w różnych miejscach UE, przez co zatraci się unikatowość i wyjątkowość krajów czy regionów UE. To zaś skutkować może nadmiernym poszukiwaniem odrębności oraz doprowadzić do większej polaryzacji społeczeństw, a nawet ksenofobii.

2. Sosnowiec, Egzotarium, 18 kwietnia 2024 roku

W spotkaniu uczestniczyło 12 osób, reprezentujących głównie kulturę nieinstytucjonalną oraz będących spoza sfery kultury. Ponadto obecni byli przedstawiciele KMO, którzy wprowadzili uczestników w specyfikę oraz celowość spotkania, informując jednocześnie o aktualnym statusie starań o tytuł ESK 2029.

Po ewaluacji formuły, która została dokonana w trakcie pierwszego otwartego spotkania w Bytomiu, została ona zmieniona.

Zaktualizowany format spotkań otwartych pozwalał na wydłużoną prezentację aktualnych wysiłków, podejmowanych na rzecz starań o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury dla Katowic i Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, w jego pierwszej części.

Drugą część poświęcono pogłębionej, moderowanej dyskusji na tematy odnoszące się do starań o tytuł ESK. Każdy uczestnik spotkania mógł zadać indywidualne pytanie i poruszać kwestie kluczowe dla niego i/lub jego organizacji.

Trzecia część polegała na ogólnej dyskusji na wybrany dla wszystkich spotkań kierunek programowy: „Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest w Europie?”.

Zagadnienia poruszone przez uczestników spotkania w części otwierającej spotkanie:

1. Niewystarczająca wiedza przedstawicieli instytucji kultury, działających w mieście, o procesie ubiegania się o ESK przez Katowice i GZM. Instytucje te traktowane są, np. przez środowiska NGO jako źródło informacji o wspomnianym procesie. Jaka ma być rola tych instytucji? O czym powinny informować? Jaka jest mapa dla działań przy ESK?
2. Metafora ogrodu społecznego jako zaangażowanej i poinformowanej wspólnoty, która dba, by z czasem można było zobaczyć efekty wspólnej pracy, a pracę tę zaczyna od stworzenia sieci chętnych, otwartych podmiotów i osób.
3. Program „Spójnik” pozwolił małym środowiskom zakotwiczyć się w idei ESK, dowiedzieć o procesie starań o tytuł, wzmacniać świadomość o tym, jak w nim uczestniczyć itp.
4. Obecnie trwa proces inwestowania w środowisko w GZM i pozyskiwania informacji niezbędnych do przygotowania kompleksowej, finalnej aplikacji do konkursu.
5. Mniejsze ośrodki kulturalne w GZM chcą być zauważone, poczuć się ważne. Warto stworzyć narzędzia zachęcające i otwierające je na pozostałe, aktywniejsze podmioty kultury w GZM. Mówiąc wprost, chodzi o większą dostępność do sieci i idei ESK.
6. W strukturach GZM nie ma obecnie odpowiedzialności za sferę kultury. Udział w spotkaniach konsultacyjnych jest dużym walorem i potencjałem, które zreszta środowiska interesujące się kulturą w GZM. Potencjał GZM ma sprzyjać i wzmacniać kandydaturę Katowic i budować synergię.
7. Idea ESK dla zwykłego mieszkańca jest mglista. Jeśli już ktoś jednak coś o niej wie, to raczej sytuuje się jako odbiorca, a nie twórca działań. Jaki poziom partycypacji jest możliwy, oczekiwany? Czy skoro to głównie Katowice angażują się w proces starań o ESK, inne miejscowości zyskają coś dzięki niemu?

8. System dystrybucji środków wciąż jest w opracowaniu. Liderami hubów redystrybuujących środki nie będą departamenty struktur samorządowych, raczej pojawią się otwarte konkursy dla instytucji kultury lub NGO. Dzięki zarządzaniu pulą środków finansowych skierowanych do podregionów pojawi się realna możliwość kształtowania polityki kulturalnej na danym obszarze.
9. Skąd pochodzą będą środki na działania uruchomione w związku ze staraniem o ESK, jeżeli Katowice i GZM nie uzyskają tytułu? W ograniczonej skali planuje się, aby te środki pochodziły z budżetu GZM (po zmianach prawnych umożliwiających osadzenie sfery kultury w zadaniach GZM).

Po zadaniu pytań o ESK, ESK w GZM oraz dyskusji, przedstawiono ideę linii programowych opisanych w aplikacji, a także zabrano głosy w ramach wątku głównego dla aplikacji, czyli:

1. Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest w Europie?

Linia programowa była punktem wyjścia dla rozważań, które pogrupowano w poniższe bloki tematyczne, syntetycznie podsumowujące zajmowane stanowiska:

1. Aglomeracja stała się miejscem o dobrej jakości życia (większa dostępność wydarzeń kulturalnych i sportowych), która kiedyś była dostępna tylko dla miast typu Warszawa.
2. Lokalne społeczności w GZM są bardzo różnorodne i dysponują wielorakimi, atrakcyjnymi zasobami, co jest wielką wartością. To mocna styczna z usytuowaniem metropolii w Europie, bowiem z podobnych różnorodności ukształtowania jest UE.
3. Tym, co trzeba wzmocnić, jest otwartość na inność i tolerancja. Skupienie się na poszukiwaniu pozytywów podejmowanych wyzwań (zamiast negatywnych, trudnych, ograniczających działań) także stanowi społeczne wyzwanie.
4. Wzmocnienie szacunku i dumy z miejsca, w których obecnie mieszkamy, jako forma akceptacji i docenienia posiadanych możliwości. Bywając w innych krajach Europy, pewne tamtejsze niedociągnięcia traktujemy jako coś autentycznego i kulturowo ważnego, lecz podobne zjawiska w kraju stanowią problem. Nie nauczyliśmy się dumy z posiadanego dziedzictwa i wykorzystywania go do wzmocnienia tożsamości, kreowania produktów turystycznych itp. Jako przykład podano niewykorzystany potencjał „Trójkąta Trzech Cesarzy”.
5. System edukacyjny w Polsce jest mocno tradycyjny i nie nadąża za innowacjami wdrażanymi w wybranych krajach europejskich. Wpływa to na poziom wiedzy, świadomości, przekonań i mentalnego przygotowania dzieci i młodzieży do aktywnego uczestnictwa w kulturze.
6. Jako kraj byliśmy historycznie różnorodni i tolerancyjni. Nie jest prawdą, że dopiero niedawno staliśmy się częścią Europy, urozmaicając ją kulturowo, bowiem byliśmy nią od zawsze, chociaż czasem na jej peryferiach (czas po II wojnie światowej).
7. Niektóre miasta w GZM nie wykorzystały szansy, by przetransformować się w nowoczesne, wykorzystujące pojawiające się szanse miejsca (Mysłowice, Będzin). Z kolei Zabrze, Czeladź, Sosnowiec zostały wskazane jako miasta umiejętnie korzystające z dostępnych możliwości.

3. Tychy, Mediateka, 22 kwietnia 2024 roku

W spotkaniu uczestniczyło 12 osób, reprezentujących głównie kulturę nieinstytucjonalną oraz będących spoza sfery kultury. Ponadto obecni byli przedstawiciele KMO, którzy wprowadzili uczestników w specyfikę oraz celowość spotkania, informując jednocześnie o aktualnym statusie starań o tytuł ESK 2029.

Po ewaluacji formuły, która została dokonana w trakcie pierwszego otwartego spotkania w Bytomiu, formułę tą zmieniono.

Zaktualizowany format spotkań otwartych pozwalał na wydłużoną prezentację aktualnych wysiłków, podejmowanych na rzecz starań o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury dla Katowic i Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii.

Druga część spotkania poświęcona była pogłębionej, moderowanej dyskusji na tematy odnoszące się do starań o tytuł ESK. Każdy uczestnik mógł zadać indywidualne pytanie i poruszać kwestie kluczowe dla niego i/lub jego organizacji.

Trzecia część bazowała na ogólnej dyskusji na wybrany dla wszystkich spotkań kierunek programowy: „Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest w Europie?”.

Zagadnienia poruszone przez uczestników spotkania w części otwierającej spotkanie:

1. Kierunek artystyczny dla miasta Tychy. Potrzeba zaprogramowania większej ilości działań twórczych, kreatywnych, artystycznych.
2. Angażowanie się w działanie, wedle myśli „Angażuję się, bo nurt ESK mnie porwał”. Jak wykorzystać ten nurt w perspektywie 2025-2029?
3. Jak dalej współpracować w ESK? Jak realnie włączać się w działania ESK? Kiedy będzie można to robić?
4. Szwecja – równoległa stolica kultury w 2029 roku.
5. Kamienie milowe aplikacji ESK.
6. Spójnik – program wsparcia aktywności oddolnych społeczności.
7. Metropolia Kadr Kultury – edukacja kadr kultury.
8. Krajowe Stolice Kultury (np. Portugalia) jako narzędzie wspierające starania o ESK po niekorzystnym wyniku konkursu.

Zagadnienia, które pojawiły się w trakcie otwartej dyskusji i które są ważne dla uczestników spotkania:

1. Dostęp do badań (po złożeniu finalnej aplikacji), do danych i raportów, ale też do narzędzi badawczych, publikacja baz danych, warsztaty uczące pracy na badaniach po złożeniu aplikacji.

2. Tytuł formalnie zostanie przyznany miastu Katowice, ale system wsparcia obejmie całe GZM. Środki będą redystrybuowane ze szczególnym uwzględnieniem podregionów. Na razie nie ma mowy o konkretnych kwotach, jednak jest zgoda, by większość środków została przeznaczona dla GZM, a nie miasta Katowice.
3. System dystrybucji środków wciąż jest w opracowaniu. Liderami hubów redystrybuujących środki nie będą departamenty struktur samorządowych. Pojawią się za to otwarte konkursy dla instytucji kultury lub NGO. Zatem rolą „hubów” będzie zarządzanie pulą środków finansowych, skierowanych do podregionów, co da realną możliwość kształtowania polityki kulturalnej na danym obszarze.
4. Czy GZM jest gotowa na tego typu rozwiązania?
5. Skuteczny system dystrybucji informacji / budowanie społeczności w GZM / sprawczej organizacji bez rozwiązań systemowych – na poziomie ustawy, struktur samorządowych. Szanse i zagrożenia.
6. „Tyskie spacerzy” jako inspiracja dla „Spacerów po GZM” – narzędzie do poznawania swoich lokalnych historii.

Po pytaniach na temat ESK, ESK w GZM i dyskusji o sprawach istotnych dla jej uczestników, przedstawiono ideę linii programowych opisanych w aplikacji. Ponadto zabrano głosy w ramach wątku głównego dla aplikacji, czyli:

2. Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest w Europie?

Linia programowa była punktem wyjścia dla rozważań, które pogrupowano w poniższe bloki tematyczne, syntetycznie podsumowujące zajmowane stanowiska:

- a. Metropolia jako mała Unia w Unii Europejskiej – wiele różnych lokalnych wspólnot, które szukają ze sobą dialogu, co nie zawsze jest możliwe. Rozwiązania czasem okazują się tak różne, że wzajemnie się negują.
- b. Idea deglomeracyjna (zahamowanie wzrostu zagęszczenia ludności na małym obszarze, wdrożenie tej idei w ideę ESK) w wymiarze transportowym, dostępności oferty kulturowej i kulturalnej, edukacyjnej, zawodowej, mieszkaniowej etc.
- c. Perspektywa tożsamości europejskiej a perspektywa tożsamości bardzo lokalnej (miejskiej, gminnej, dzielnicowej), która również, a może i przede wszystkim, powinna zostać zaopiekowana. Jeżeli już dziś nie zadbamy o naszą tożsamość, to utonie, rozplynie się w innych tożsamościach.
- d. Swobodne przemieszczanie się prawem człowieka. Jak w tej perspektywie zachęcić organizatorów eventów do lokowania wydarzeń w duchu praktyk deglomeracyjnych albo jak zapewnić transport i wzbudzić w ludziach potrzebę transportu do okolicznych miejscowości GZM?

4. Gliwice, Mrowisko, 7 maja 2024 roku

W spotkaniu uczestniczyło 15 osób, reprezentujących kulturę instytucjonalną i nieinstytucjonalną, biznes i samorząd. Ponadto obecni byli przedstawiciele KMO, którzy wprowadzili uczestników spotkania w jego specyfikę oraz celowość, informując jednocześnie o aktualnym statusie starań o tytuł ESK 2029.

Po ewaluacji formuły, która została dokonana w trakcie pierwszego otwartego spotkania w Bytomiu, formułę tą zmieniono.

Zaktualizowany format spotkań otwartych pozwalał na wydłużoną prezentację aktualnych wysiłków, podejmowanych na rzecz starań o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury dla Katowic i Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii.

Druga część poświęcona była pogłębionej, moderowanej dyskusji na tematy odnoszące się do starań o tytuł ESK. Każdy uczestnik mógł zadać indywidualne pytanie i poruszać kwestie kluczowe dla niego i/lub jego organizacji.

Trzecia część opierała się na ogólnej dyskusji na wybrany dla wszystkich spotkań kierunek programowy: „Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest w Europie?”. Ten element realizowano, jeżeli czas na to pozwalał.

Zagadnienia poruszone przez uczestników spotkania w części otwierającej spotkanie:

1. Jak mogę indywidualnie zostać wsparty w procesie włączenia się w ESK? Co może uzyskać miejscowość z metropolii ze zwycięstwa Katowic w ESK?
  - a. Program SPÓJNIK, wspierający społeczności oddolne w lokalnych działaniach, realizowanych w duchu ESK w całej Metropolii już teraz (w 2024 dwie edycje – w pierwszej i drugiej połowie roku).
  - b. Zgłoś swój pomysł – program pozwalający włączyć swoje pomysły w starania o ESK (program zakończył się 7 maja 2024 roku).
  - c. Włączenie działań z zakresu polityki kulturalnej do kompetencji GZM – w trakcie realizacji.
  - d. Otwarte konsultacje przez 3 dni w tygodniu w KMO oraz telefoniczne.
  - e. Konsultacje z NGO oraz freelancerami w czerwcu 2024 roku.
2. Co stanie się po rozstrzygnięciu konkursu na ESK w Polsce? Narzędzia po pozytywnej / negatywnej decyzji:
  - a. Huby decyzyjne w podregionach – operatorzy środków finansowych ESK w podregionach nie będą zarządzane przez struktury samorządowe, tylko przez NGO lub innego operatora niezależnego, oddolnego. Szczegóły tego systemu są w toku opracowywania.

- b. Pilotażowy program „Metropolia Kultury,” skierowany do kadr kultury w formie nieodpłatnych szkoleń i warsztatów. W przypadku decyzji negatywnej negocjowane będą warunki funkcjonowania takich hubów ze strukturami samorządowymi różnych szczebli oraz z samą GZM.
  - c. Promowanie współpracy dużych jednostek organizacyjnych z mniejszymi jednostkami organizacyjnymi (instytucje kultury, NGO, freelancerzy) itp. – generowanie w ten sposób przepływów pomiędzy miejscowościami, podregionami, całą metropolią.
  - d. Otwarte narzędzia do realizowania badań w kulturze, na przykładzie badań zrealizowanych w 2023 roku przez KMO w Metropolii.
  - e. Spacerory tematyczne / historyczne jako narzędzie angażowania społeczności lokalnych. Takie inicjatywy dobrze funkcjonują w poszczególnych miastach i miejscowościach, dla konkretnych grup (np. osób starszych, osób zainteresowanych historią lokalną). Ponadto testowane są rozwiązania angażujące grupy dotąd nieobecne, np. młodzież.
  - f. Otwarcie się na dialog z Urzędem Marszałkowskim Województwa Śląskiego. Jest to partner mogący wspierać realizację ESK w Metropolii, a w przypadku niepowodzenia przejąć część zadań / odpowiedzialności programu merytorycznego ESK dla Metropolii / Województwa.
3. Czy działania programowane dla ESK mają być DOSTĘPNE? Tak, ponieważ w programie ESK kluczowe jest myślenie i działanie w duchu przeciwdziałania wykluczeniu. Wpływ na to mają mieć m.in.:
- a. wymogi ustawy,
  - b. postulaty Rady Programowej ESK (ciała doradczego),
  - c. nieodpłatne szkolenia dla kadr kultury z zakresu dostępności,
  - d. projektowanie uniwersalne jako narzędzie do tworzenia przyszłych działań programowych,
  - e. działania na rzecz wypracowania standardów informowania o dostępności w skali całej metropolii (ujednolicony format i język informacji).
4. Zakorzenie głębokiej interdyscyplinarności (kultura instytucjonalna, kultura nieinstytucjonalna, społeczność, biznes, transport, samorząd) w działaniach programowych w ramach ESK, a długofalowo w ramach działań wspieranych przez GZM.
5. Budowanie realnej współodpowiedzialności za rozwój: społeczności lokalnych, dzielnicowych, miast, gmin, powiatów, podregionów, metropolii. Potrzeba ta ma być trochę na przekór metodom CSR (społecznej odpowiedzialności biznesu), które oceniane są jako nie w pełni spełniające swoje funkcje. Współodpowiedzialność musi być powiązana z głęboką interdyscyplinarnością. Bez realnego angażowania się osób w ramach działań międzysektorowych trudno będzie osiągnąć poczucie współtworzenia wspomnianych społeczności. Zatem potrzeba mniej CSR, a więcej ESG (environment, social / corporate governance), ochrony środowiska, odpowiedzialności społecznej, ładu korporacyjnego.

6. Warto czerpać z innych, podobnych projektów realizowanych w Katowicach / w Polsce. Przepływy know-how i sieci relacji, kontaktów już istnieją. Doświadczenie można czerpać m.in. z takich inicjatyw, jak „Katowice Miasto Muzyki”, „Katowice Miasto Nauki”, „sieć miast starających się o ESK”.
7. Jak zachęcić młodych ludzi do działań systemowych na różnych poziomach: społeczności lokalnych, dzielnic, miast, gmin, powiatów, podregionów w GZM, samej GZM, województwa, Polski?

Warto rozważyć odrębną linię programową / dedykowane działania na rzecz włączania najmłodszych obywateli w działania systemowe, ze szczególnym uwzględnieniem oddawania tej grupie wiekowej realnej sprawczości nad konkretnymi fragmentami tych systemów.

8. Zabezpieczanie lokalnego dziedzictwa kulturowego (materialnego, niematerialnego) szansą na utrzymanie ciągłości narracyjnej na temat lokalnych społeczności – jak to robić i jak opowiadać te historie w sposób rzetelny i angażujący? → (Trend hiperlokalności, opisywany przez Hatalską).

5. Katowice, Strefa Centralna, 8 maja 2024 roku

W spotkaniu uczestniczyło 21 osób, reprezentujących kulturę instytucjonalną i nieinstytucjonalną, freelancerów, reprezentantów biznesu i samorządu. Ponadto obecni byli przedstawiciele KMO, którzy wprowadzili uczestników spotkania do jego specyfiki oraz celowości, informując jednocześnie o aktualnym statusie starań o tytuł ESK 2029.

Po ewaluacji formuły, która została dokonana w trakcie pierwszego otwartego spotkania w Bytomiu, została ona zmieniona.

Zaktualizowany format spotkań otwartych pozwalał na wydłużoną prezentację aktualnych wysiłków, podejmowanych na rzecz starań o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury dla Katowic i Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii.

Drugą część poświęcono pogłębionej, moderowanej dyskusji na tematy odnoszące się do starań o tytuł ESK. Każdy uczestnik spotkania mógł zadać indywidualne pytanie i poruszać kwestie kluczowe dla niego i/lub jego organizacji.

Trzecia część skupiała się na ogólnej dyskusji na wybrany dla wszystkich spotkań kierunek programowy: „Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest w Europie?”. Ten element spotkania realizowano, o ile czas na to pozwalał.

1. Jak wykorzystać potencjał artystów i sztuk wizualnych w staraniach o ESK, a potem w realizacji ESK?
  - a. Kuratorzy artystyczni, odpowiedzialni za programowanie poszczególnych obszarów sztuk, zostaną wybrani na zasadzie open call. Warto zagwarantować reprezentanta artystów niezależnych (niezwiązanych w żaden sposób z instytucjami / organizacjami dotowanymi z pieniędzy publicznych), na rzecz wzmocnienia mechanizmów wspierania rozwoju takich artystów.

→ Warto włączyć reprezentanta artystów niezależnych od Rady Konsultacyjnej.

→ Należy dbać o niezależność polityczną kuratorów artystycznych poszczególnych obszarów sztuk.

→ Należy wyważyć instrumenty wspierające zwiększanie dostępności cenowej oferty kulturalnej z ofertą niezależną, niedotowaną z pieniędzy publicznych, która musi się samofinansować i zarabiać na zasadach komercyjnej działalności gospodarczej.

→ Nowy system wsparcia artystów różnych obszarów sztuk powinien uwzględniać interesy artystów pozainstytucjonalnych, funkcjonujących na zasadach komercyjnej działalności gospodarczej.

2. Stworzenie Rady Konsultacyjnej dla Metropolii GZM (rady funkcjonującej na wzór Rady Konsultacyjnej przy aplikacji ESK) to priorytet w kontynuowaniu zainicjowanych procesów działań, które integrują Metropolię poprzez interdyscyplinarne procesy / inicjatywy kulturowe.

3. Stworzenie mechanizmów włączenia młodzieży do systemowych rozwiązań na jej rzecz, w ramach realizacji ESK w Katowicach i Metropolii GZM. Warto rozważyć odrębną linię programową / dedykowane działania na rzecz włączania najmłodszych obywateli w działania systemowe, ze szczególnym uwzględnieniem oddawania tej grupie wiekowej realnej sprawczości nad konkretnymi fragmentami tych systemów. Dobrym partnerem są np. obecni na spotkaniu przedstawiciele Młodzieżowej Rady Miasta z Chorzowa.

→ Warto zastanowić się nad włączeniem przedstawiciela tej grupy wiekowej do Rady Konsultacyjnej ESK / GZM.

→ Stworzenie przestrzeni dla Młodzieżowych Rad Miasta / Młodzieżowej Rady Sejmiku Wojewódzkiego (przestrzeni konsultacyjnej, integracyjnej, sieciującej), profesjonalizowanie młodych ludzi na rzecz zwiększania jakości ich działań i stwarzania konkretnych obszarów ich kompetencji oraz interwencji.

→ Włączenie do powyższej przestrzeni integrującej młodzieżowych stowarzyszeń i grup inicjatywnych, a także stworzenie mechanizmu włączania się dla osób indywidualnych, bez osobowości prawnej, reprezentujących młodzież.

4. Jak utrzymać realizację ESK w perspektywie czasowej 2024-2029? Narzędziem do wdrażania ESK w Katowicach i GZM będą opisane powyżej huby decyzyjne w podregionach, tj. operatorzy środków finansowych ESK w podregionach. Mają być one zarządzane nie przez struktury samorządowe, tylko przez NGO lub innego operatora niezależnego, oddolnego. Szczegóły tego systemu są w toku opracowywania.

5. Ważne, by działania w ramach ESK 2029 w Katowicach i GZM miały silny priorytet na zwiększanie dostępności procesów i wydarzeń programowanych, w ramach przygotowania oraz obchodów tytułu ESK. Dostępność ma być kluczowa, ponieważ w programie ESK istotne jest myślenie i działanie w duchu przeciwdziałania wykluczeniu. Wpływ na to mają mieć m.in.:

- a. wymogi ustawy,
  - b. postulaty Rady Programowej ESK (ciała doradcze),
  - c. nieodpłatne szkolenia dla kadr kultury z zakresu dostępności,
  - d. projektowanie uniwersalne jako narzędzie do tworzenia przyszłych działań programowych,
  - e. działania na rzecz wypracowania standardów informowania o dostępności w skali całej metropolii (ujednolicony format i język informacji).
6. Postulat, by czerpać z wiedzy i doświadczeń już zainicjowanych procesów aplikacji o ESK dla Katowic i GZM w 2029 roku, niezależnie od ostatecznej decyzji co do skuteczności tej aplikacji.
- Rozpoczęte procesy to konkretny dorobek materialny (wiedza, narzędzia, raporty i rekomendacje, badania itp.) oraz niematerialny (sieci, relacje, partnerstwa formalne i nieformalne).
- Procesy zasygnalizowały też priorytety, które powinny być kluczowe dla nowoczesnego myślenia o usługach publicznych, w tym szczególnie promowanie ich dostępności, zarówno już zaprogramowanych procesów i wydarzeń, jak też projektowania uniwersalnego przyszłych usług w duchu niewykluczania dostępu do tych usług.

Rekomendacje ze spotkań

1.

Procesy zainicjowane, by skonstruować aplikację o tytuł ESK dla Katowic i Metropolii GZM, miały na celu tworzenie platformy i przestrzeni do inicjowania dialogu, mediacji, facylitacji, zrozumienia i empatii. Taka formuła umożliwi zbudowanie środowiska sprzyjającego otwartej komunikacji i współpracy między różnorodnymi grupami społecznymi, instytucjami oraz sektorami, które tworzą Metropolię.

GZM powinna kontynuować tego typu działania, promując regularne spotkania i inicjatywy, które będą zachęcać mieszkańców do wyrażania swoich opinii, dzielenia się doświadczeniami oraz wspólnego poszukiwania rozwiązań dla lokalnych wyzwań. Dzięki mediacji i facylitacji, konflikty czy różnice zdań będą mogły być konstruktywnie rozwiązywane, co przyczyni się do budowania zaufania oraz współpracy w regionie. Na poziomie najbardziej podstawowym kluczowe jest rozwijanie umiejętności zrozumienia i empatii. Organizowanie warsztatów, szkoleń oraz programów edukacyjnych, które będą promować te wartości, może znacznie wpłynąć na poprawę jakości relacji międzyludzkich, jak również na wzmocnienie społecznej spójności.

2.

Zaleca się, aby kultura / polityka kulturalna w Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii stała się swego rodzaju „Tour de Pologne”, inspirując samorządy do współpracy i porozumienia na rzecz zbiorowych celów. Wzorem ogólnopolskiego wyścigu kolarskiego, który mobilizuje różne miasta i regiony do działania na rzecz wspólnego wydarzenia, kultura może pełnić rolę katalizatora integracji oraz współpracy w GZM.

Kultura powinna być traktowana jako dynamiczna i regularnie powracająca przestrzeń, która zachęca samorządy do łączenia sił, wymiany doświadczeń oraz wspólnego planowania. Taka współpraca umożliwi lepsze wykorzystanie zasobów, promocję lokalnych talentów, jak też stworzenie bardziej atrakcyjnej oferty kulturalnej dla mieszkańców i turystów.

3.

41 miast i gmin, wchodzących w skład Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, to ogromna różnorodność potrzeb, wartości oraz wyzwań, stojących przed ich mieszkańcami i władzami. By skutecznie diagnozować, a także odpowiednio moderować zainicjowane procesy, należy wspierać się strukturą GZM, bazując na jej 5 podregionach, współpracując z liderami z każdego z tych podregionów, pozwalając na wyraźnie zdefiniowaną autonomię w zakresie realizowanych celów.

Zasugerowana i oczekiwana struktura decyzyjności reprezentantów wszystkich 41 gmin, wchodzących w skład GZM, pozostaje aktualna. To decyzyjność dotycząca sfery kultury, która ma ułatwiać bieżącą komunikację, wymianę dobrych praktyk, a szerzej namysł nad tym, czym kultura w Metropolii ma być i jaki będzie jej poziom oddziaływania w regionie.

4.

Kierunki programowe należy traktować jako inspirację do dalszego rozwoju i adaptacji, a nie jako sztywne cele. Powinny być one elastyczne, aby reagować na zmieniające się potrzeby oraz aspiracje społeczności lokalnych. W ten sposób, zamiast ograniczać innowacyjność i kreatywność, kierunki programowe będą stanowiły fundament, na którym można budować bardziej dynamiczne, zróżnicowane inicjatywy. Otwarty dialog, jak również regularne konsultacje społeczne mogą zapewnić, że kierunki programowe pozostaną aktualne i odpowiadające realnym wyzwaniom.

5.

Głębsze zakorzenienie oznacza budowanie silnych więzi z lokalną społecznością oraz jej historią, kulturą, tradycjami. Projekty kulturalne i edukacyjne powinny angażować mieszkańców, czerpiąc z ich wiedzy oraz doświadczeń, aby tworzyć inicjatywy, które naprawdę odpowiadają ich potrzebom. Organizowanie lokalnych festiwali, warsztatów rękodzielniczych, spotkań opartych na lokalnych opowieściach i historii może wzmacniać tożsamość i poczucie przynależności. Ponadto, zakorzenienie powinno obejmować dbałość o środowisko naturalne, promując ekologiczne rozwiązania w miastach i wsiach.

6.

Interdyscyplinarność to klucz do tworzenia innowacyjnych i kompleksowych rozwiązań. Projekty kulturalne powinny łączyć różne dziedziny wiedzy oraz praktyki, takie jak sztuka, nauka, technologia, ekologia, edukacja. Na przykład, wystawy sztuki mogą być połączone z warsztatami naukowymi, a projekty technologiczne mogą uwzględniać aspekty ekologiczne i społeczne. Wspieranie współpracy między instytucjami kulturalnymi, edukacyjnymi oraz badawczymi może prowadzić do powstawania nowatorskich inicjatyw, które w pełni wykorzystują potencjał różnorodnych perspektyw.

7.

Dobrostan mieszkańców powinien stać się priorytetem w planowaniu i realizacji inicjatyw ESK. W zakresie materialnym, ważne jest zapewnienie dostępności do podstawowych zasobów, takich jak mieszkania, praca i transport, a także wzmacnianie wiedzy, kompetencji czy promowanie dobrych praktyk, które sprawdzają się w tych obszarach w różnych punktach Metropolii. W zakresie psychicznym, istotne jest promowanie zdrowia psychicznego poprzez dostęp do usług wsparcia, rozwijanie programów edukacyjnych na temat zdrowia psychicznego oraz tworzenie przestrzeni do relaksu i odpoczynku. Inicjatywy oddolne powinny promować postawy polepszania swojego dobrostanu, np. poprzez terapię sztuką, programy sportowe i społeczne.

Jesteśmy jako społeczeństwo na wczesnym etapie rozumienia i świadomego rozpoznawania, co przebudźcowanie nam daje i odbiera. Należy jednak przygotować rozwiązania, które będą z czasem obejmować coraz większą ilość osób i które mogą być stymulowane przez sferę kultury.

Oddalenie w czasie gratyfikacji za doznawane doświadczenia może przynosić większe, długofalowe korzyści i satysfakcję dla odbiorcy. W tej przestrzeni kultura posiada mocne strony, pamiętając, że wiele z aktywności kulturalnych przynosi właśnie korzyści w dłuższej perspektywie czasu. Kreowanie sytuacji, w których ma się szansę na głębokie przeżywanie emocji i doświadczeń, daje nadzieję na zdrowe oraz zrównoważone konsumowanie treści.

W komunikacji, również tej korzystającej z technologii, chodzi o to, aby łączyć ludzi. Należy jednak się zastanowić, w oparciu o jaką treść to powiązanie ludzkie następuje? To wielkie wyzwanie, aby ta treść była kształtowana i wzmacniana w społeczeństwie przez specjalistów kultury (animatorów, artystów, edukatorów), którzy są ekspertami w tym obszarze.

8.

Budowanie silnych wspólnot zaczyna się od najbliższego sąsiedztwa, a następnie rozszerza się na cały region. Priorytety ESK powinny wspierać tworzenie i wzmacnianie więzi sąsiedzkich, poprzez inicjatywy takie jak wspólne ogrody, święta uliczne, lokalne festiwale i spotkania. Ważne jest, aby każda wspólnota miała przestrzeń do spotkań oraz współpracy, co może być realizowane poprzez rozwój lokalnych centrów społecznych i kulturalnych. Na poziomie GZM, promowanie współpracy między miastami i gminami może prowadzić do dzielenia się zasobami, wiedzą oraz doświadczeniami, co wzmocni cały region.

Zachęcanie ludzi do działalności kulturalnej, do wymiany umiejętności, do społecznych interakcji (koncert za ciasto, potem wspólny posiłek) ma ogromny potencjał. Znaczenie mają również małe wydarzenia i ich liczna obecność w kontrze do niewielkiej ilości dużych wydarzeń. Te małe wydarzenia nie muszą być sformalizowane, mogą opierać się na kontakcie z kulturą trochę „z marszu”, „z ulicy”. Ważne, aby plan na taki typ działań był długofalową inicjatywą, stymulującą tak określoną i pożądaną aktywność, w czym może określać się rola ESK.

Wspieranie podobnych inicjatyw łączone jest z nieustannym byciem w terenie i kontaktowaniem się z aktywistami przez „latających urzędników”, który na bieżąco diagnozują wyzwania, problemy oraz pojawiające się szanse, aby zmodyfikować i dostrajać lokalne koncepcje do ciągle aktualizowanych potrzeb mieszkańców. To swoiste rozwinięcie zakresu działań planowanych do powołania hubów kultury w GZM. Aktywiści mają się skupiać na działaniu, formalizm przejmowany jest przez ESK (patrz program „Spójnik”).

9.

Czas to najbardziej ograniczony zasób. Ważne jest implementowanie na poziomie samorządów, instytucji kultury rozwiązań wspierających: budowanie świadomości zarządzania czasem; rozwój usług opiekuńczych i wsparcia dla rodzin; wprowadzenie programów wspierających work-life balance; rozwój infrastruktury wspierającej szybki i wygodny transport; promowanie elastycznych godzin pracy i zdalnego wykonywania obowiązków.

10.

Nieustającym wyzwaniem w kontekście rozwoju GZM jest dowartościowanie oraz uznanie mniejszych miast i gmin, wchodzących w skład tego gremium. Te apele i oczekiwania pojawiają się od początku prowadzenia dyskusji oraz konsultacji ze społecznościami zaangażowanymi w proces dzielenia się refleksjami m.in. na rzecz budowania aplikacji do ESK 2029, ale też kształtowania przyszłej polityki rozwojowej w GZM.

Pojawiają się zatem pytania: Jak wzmacniać niszowe, lokalne wydarzenia, jak o nich informować? Jaki system może unieść takie zadanie? Jak dotrzeć do społeczeństwa i spróbować przekonywać je, że spektakularne wydarzenie jest lub może być tak samo wartościowe, jak to realizowane w mniejszej miejscowości, o mniejszej skali i zasięgu? Co i kto może nam w tym pomóc? I czy to rzeczywiście jest potrzebne oraz możliwe do wdrożenia?

Uczestnictwo w kulturze, rozumianej jako zwiększenie indywidualnej identyfikacji z wartościami kultury, poczuciem sprawczości czy twórczej niezależności może wspomagać nas indywidualnie i społecznie na wielu polach: emocjonalnym, wizerunkowym, relacyjnym itp. (zwalidowany obywatel).

Warto rozważyć powstanie systemu „doceniania niszowości” w GZM. Niszowości rozumianej jako miejsca, sytuacje czy historie, które warto wspierać i promować ze względu na ich niepowszeczny, unikalny charakter. Częścią tego systemu może stać się uznanie („certyfikacja”) lokalnych wartości, potencjałów i zasobów, charakteryzujących się określonymi standardami oraz działających wedle konkretnych wytycznych (np. ISO, Industriada).

11.

Kolejnym głosem zmierzającym do scalania unikatów GZM jest stworzenie sieci produktów regionalnych. Produkty te rozumiane są jako materialne i niematerialne zasoby, będące w posiadaniu zróżnicowanych w GZM środowisk, instytucji, ale też w historii czy przekazach ustnych. Mówimy zatem o budowaniu marki w GZM, opartej o treści kulturotwórcze, wywiedzione z potencjałów tkwiących w Metropolii. Ważne, aby proces identyfikacji zasobów rozpocząć czym prędzej, zarówno wśród tych uświadamianych, doświadczonych zrzeszeń i organizacji, jak też wśród tych środowisk, które są w dyspozycji istotnych „produktów”, lecz potrzebują zachęty do zsięciowania.

12.

Szlachetna branżowa specjalizacja miast w GZM miałaby służyć przemysłanej specjalizacji w konkretnych obszarach tematycznych, powiązanych z kulturą. Jako przykład podano miasto Bytom, które od wielu lat kojarzone jest m.in. twórczością tancerzy Teatru Tańca, co staje się wyróżnikiem dla miasta. Wspieranie tych wyróżników w innych częściach GZM może stać się sposobem przemysłanej polityki kulturalnej. Ważne jednak w tej perspektywie jest nie zmonopolizowanie powiązań na linii „miasto – tematyczny obszar kultury”, aby ustrzec się przed wszelakimi monokulturami.

13.

Przywołano po raz kolejny stworzenie mechanizmu docenienia (nie tylko) finansowego, ale i prestiżowego (np. nagrody), już nie tylko twórców czy animatorów kultury, ale również środowisk działających szerzej w sferze kultury. W zasadzie jakiegokolwiek narzędzie, wdrażające ten postulat w życie, przyczyni się do zauważenia aktywistów kultury, będąc także formą inspiracji i zachęty dla „ludzi kultury” w GZM.

14.

Specyfika i dziedzictwo postindustrialne części GZM, zestawione ze współczesnymi trendami ekologicznymi, ukazuje wiele nieoczywistych możliwości zarządzania tym mariażem. Zbudowanie zdrowej relacji między industrią a ekologią może stać się znakiem rozpoznawalnym dla GZM nie tylko w regionie i w Polsce, ale również w skali europejskiej. To wielki potencjał, który można przetwarzać i wykorzystywać poprzez podejmowanie działań oraz programów strategicznie sytuujących w ESK i GZM industrię z przyrodą. W tej perspektywie te dwa elementy stają się osią, w otoczeniu której tworzą się nowe, kreatywne, potrzebne wydarzenia i sytuacje, realnie oraz symbolicznie kumulujące przeszłą i przyszłą energię.

15.

Oczekiwana jest zmiana ustawodawstwa ukierunkowanego na wartości proekologiczne. To naturalnie dyspozycja centralnych i, w pewnym sensie, regionalnych władz. Wywieranie presji pochodzącej z ruchów oraz energii płynących ze społecznej wrażliwości i wiedzy, która ma być uwalniania w GZM, może działać pozytywnie na decydentów, a także wzmacniać zaangażowanie mieszkańców regionu w inicjatywy ekologiczne czy kreowanie inicjatyw wzmacniających świadomość ekologiczną itp. Trudno sobie wyobrazić lepszą przestrzeń niż sferę kultury, która ma potencjał do wzmacniania opisanych powyżej oczekiwań.

16.

Oczekiwane jest powstanie platformy informacyjnej, rozumianej jako miejsce wymiany informacji o zasobach kulturowych w GZM. Taka platforma wymaga stałego źródła obsługi, moderowania treści i kontynuacji ulepszania, finansowania itd. To niesie ze sobą stosunkowo dużą kosztowność. Należy zadać sobie pytanie, czy zaplanowana funkcjonalność jest wystarczająca odnośnie do poniesionych kosztów? Aby znaleźć odpowiedź, warto zainwestować skromniejsze środki, rozpocząć analizę zasadności powstania platformy, skorzystać z dostępnych wyników badań, przeanalizować studia przypadków dla straconych szans (nie działających już wcześniej uruchamianych podobnych platform) oraz poszukać istniejących dobrych przykładów. Potrzebna jest zatem praca nad konsultowaniem powstania takiego medium.

17.

Znacząca część wykonanej od kwietnia 2023 roku pracy nastawiona była na perspektywę do 2029 roku, gdy celebrowany będzie tytuł Europejskiej Stolicy Kultury. W kontekście funkcjonowania organizmu zamieszkałego przez dwa miliony ludzi to perspektywa bardzo krótkoterminowa.

Zalecamy dalsze prace nad procesami projektowania i rozwoju polityki kulturalnej GZM w perspektywie długofalowej – 20, 50, a nawet do 100 lat. Długoterminowe planowanie umożliwi bardziej zrównoważony i spójny rozwój regionu, uwzględniając zarówno obecne potrzeby, jak też przyszłe wyzwania oraz możliwości. Warto rozważyć, czy rozwój GZM powinien być przedmiotem tak szerokiego dialogu również w innych obszarach funkcjonowania Metropolii, jak np. zrównoważony rozwój infrastruktury, ochrona środowiska, planowanie demograficzne, innowacje technologiczne czy rozwój edukacji.

18.

Warto rozważyć nawiązanie strategicznego partnerstwa między Polską a Szwecją. Model współdziałania, proponowany w aplikacji ESK 2029 dla Katowic i GZM, zakłada poszukiwanie wspólnych kontekstów oraz szersze zrozumienie kulturowe, tożsamościowe i społeczne w ramach GZM. Podobne działania na poziomie międzynarodowym mają wesprzeć wymianę doświadczeń i pozwolić na pełniejsze zrozumienie systemów funkcjonowania obu krajów, co może pomóc w lepszym zrozumieniu wyzwań społecznych, demograficznych oraz politycznych. Tego typu wymiana wiedzy i dobrych praktyk w powyższych obszarach pozwoli na wzajemne uczenie się i adaptowanie sprawdzonych rozwiązań, a także pozwoli inicjować procesy integracji europejskiej, oparte na konkretnych danych i wiedzy, a nie na wyobrażeniach czy stereotypach.

Załącznik nr 1 – Kierunki programowe

Dostępność

Dostępność rozumiana jest wielowymiarowo, ponieważ udrażnia ścieżki włączenia wszystkich chcących uczestniczyć w przestrzeni kultury. Niestety są osoby i grupy wykluczone z uczestnictwa w życiu kulturalnym lub mające ograniczony dostęp do niego. Katalog tych grup wydaje się ciągle otwarty i konieczny do rozszerzania. To także grupy o niszowych zainteresowaniach, które są równoprawne w uczestnictwie w kulturze.

Dostępność to ponadto oczekiwanie zrozumienia i empatii organizatorów życia kulturalnego, lokalnych liderów, administracji publicznej oraz osób decyzyjnych w stosunku do grup wykluczonych czy zagrożonych wykluczeniem. Bez wsparcia świadomości tych osób, działania dostępnościowe nie będą pełne. Poprawa dostępu do usług kulturalnych dla grup wykluczonych (np. niesłyszący, niedowidzący, wrażliwi sensorycznie) to pilne zadanie do wdrożenia. W procesie tym dostrzega się także ogromne znaczenie wolontariatu wielopokoleniowego, jako kolejnej pożądanej i oczekiwanej odmiany działań włączających.

Zadbanie i „zaopiekowanie” się dostępnością ma skłonić i uwrażliwić środowiska oraz społeczności w Metropolii na sprawiedliwe uczestnictwo w życiu publicznym (kulturalnym), a także budowanie społeczeństwa zdolnego do komunikacji oraz dostrzegania innych ponad podziałami i różnicami. Kształtowanie więzi społecznych w oparciu o równy i szeroki dostęp do kultury jest niezaprzeczalną wartością oraz ideą. Otwarta postawa na nowe, indywidualne czy specyficzne potrzeby kulturalne, zrozumienie ich i uwzględnienie, również w procesach decyzyjnych w podmiotach oraz organizacjach kultury, to w istocie dostępność, o którą nam chodzi i o którą zabiegamy.

„Czy jesteśmy w Europie? Czy Metropolia jest w Europie?”

Wymiar europejski w GZM wydaje się być w fazie nieustannego kształtowania. Jedni stwierdzą, że jeszcze uczymy się Europy, drudzy, że ten proces trwa, inni, że mamy to już za sobą. Pojawiają się wtedy pytania: czego się nauczyliśmy? czego jeszcze nauczyć się możemy? Z drugiej strony, będąc we wspólnocie europejskiej, staliśmy się jej elementem, urozmaicającym różnorodność kulturową. Zatem możemy zapytać siebie, co już dajemy wspólnocie europejskiej, a co mamy wciąż do zaoferowania? Co z tego, co tworzymy, ma wymiar europejski? W jaki sposób zamierzamy przyczynić się do różnorodności kulturowej Europy w przyszłości? W jaki sposób poruszamy kwestie europejskie oraz promujemy wspólne aspekty kultur i dziedzictwa europejskiego? Z jeszcze innej perspektywy pytamy, co Europejczycy wiedzą o tej historycznie i kulturowo bogatej oraz zróżnicowanej części Europy, jaką tworzymy w GZM? Może to czas, aby skorzystać z okazji, by miasta i miejscowości mogły „wymyślić się” na nowo – nie tylko z korzyścią dla siebie, ale także wnosząc wkład w budowanie zdrowszych, bardziej prężnych regionów europejskich? Idąc dalej, chcemy wiedzieć, w jaki sposób mamy być znani szerszej europejskiej publiczności? W jaki sposób możemy przestać być dla naszych najbliższych europejskich sąsiadów „wielką niewiadomą”? Jak europejską perspektywę umiejscawiać w lokalnej specyfice?

Odpowiedzi na te pytania są kluczowe, o ile chcemy być otwarci, różnorodni i lepiej rozumiejący europejskie wartości.

Od przemysłu, przez transformację do ekologii

Wszystkim znane jest dziedzictwo przemysłowe centralnej części GZM. Jego oblicze obecnie mocno się przekształca. Na wygasłych i często zapomnianych terenach tętni jednak życie, dostępne, choć często nietknięte. Dziedzictwo przyrodnicze koegzystuje z przemysłowym, tworząc fenomeny kulturowe. Można o nich snuć opowieści, przywoływać mało znane historie, tłumaczyć miejsca na nowo, transformować to, co już jest nam znane, w świeże narracje. Jedną z ważnych przestrzeni staje się ekologia, świadomość ekologiczna mieszkańców, zrównoważony rozwój. Kierujemy swoją uwagę na uwrażliwienie ludzi na dziedzictwo naturalne w koegzystencji z dziedzictwem przemysłowym. Ważne są takie zagadnienia, jak konieczność zachowania równowagi ekologicznej, zmniejszenie śladu węglowego, a w perspektywie zapowiadana katastrofa klimatyczna. Zadajemy zatem pytanie, czym jest obecnie i czym ma stać się ekologia w przyszłości?

Ja w Metropolii (lokalność vs metropolitalność)

W charakterze naszej Metropolii dosyć naturalnie występują napięcia między lokalnością a metropolitalnością. Stanowią one o specyfice, ale też o potencjale, wynikającym z różnorodności społeczności i miejscowości kształtujących GZM. Napięcia te mają budować perspektywy rozwoju oraz tożsamość, więzi społeczne i relacje międzyludzkie. Potrzeby mniejszych społeczności, gmin oraz dzielnic powinny być zauważone, tak aby tworzyć inkluzywny system świadczeń kulturalnych dla mniejszych miejscowości oraz ich społeczności. Jeżeli dołączymy do tego potrzebę tworzenia powiązań między podmiotami a organizacjami kultury, to rysuje się nam systemowy i sieciowany model współdziałania, w oparciu o rozwojowy potencjał lokalności oraz metropolitalności.

Gościnność („inny”, migracje)

Mało już aktualny, wręcz anachroniczny podział kulturowy Śląska i Zagłębia zostaje zastępowany perspektywą twórczego czerpania z odrębności na rzecz budowania wspólnoty metropolitalnej. Zamiast silosowości i plemienności ujawnia się przestrzeń do dialogu i kształtowania więzi opartych na wspólnych zainteresowaniach. To w szerszym kontekście odnosi się także do doświadczeń migracyjnych ostatnich lat. Metropolia to miejsce otwarte na różnorodność i docenienie „inności”. Nie ma w niej miejsca na ksenofobię i rasizm, jest za to przestrzeń dla zrozumienia oraz postawy fair play dla każdego, kto chce inicjować, a także pobudzać aktywność społeczną, dbać o jakość życia mieszkańców i mieszkańek, a w konsekwencji podnosić poziom społeczeństwa obywatelskiego, dysponującego wysokim kapitałem społecznym oraz kulturowym.

Śląsk / Zagłębie (język, zwyczaje, tożsamość)

Pamiętamy przestrzenie zorientowane na społeczność lokalną, np. piekarnioki, swoiste centra lokalnej kultury, w których kwitło życie towarzyskie. To ważna wskazówka, aby te tradycje utrzymać, a w zasadzie dać im przestrzeń do uzyskania nowego wymiaru, innej odstępny spotkań sąsiedzkich. Skoro takie miejsca z tożsamością kiedyś funkcjonowały, to warto zastanowić się, jak przywrócić je społeczności z uwzględnieniem aktualnych jej potrzeb?

Proces tworzenia wspólnej tożsamości metropolitalnej oraz ulepszanie usług publicznych w sposób, który nie będzie hamowany przez stare granice, znajduje się na wczesnym etapie. Stoi przed nami wyzwanie budowania odnowionej tożsamości metropolitalnej oraz ożywionego poczucia wspólnoty i celu. Stworzony komplementarny ekosystem kulturalny w pięciu podregionach Metropolii może pomóc zakorzenić się w teraźniejszości i w przyszłości, nie zapominając o przeszłości.

Załącznik nr 2 – Spotkania zamknięte (warsztaty) – scenariusz

1. Przedstawianie celu warsztatów: omówienie trendów / kierunków programowych i sprawdzenie, w jaki sposób można działać jako indywidua lub organizacje, aby móc sprostać tym trendom (lub je współtworzyć).

2. Ćwiczenie wprowadzające dla każdego z uczestników: „Podziel się jednym zmartwieniem dotyczącym przyszłości i jej wpływu na siebie osobiście lub zawodowo”.

3. Mapowanie najważniejszych trendów w dwóch wybranych kierunkach programowych (głównym i dodatkowym) do 2029 roku.

Ten etap składał się z dwóch rund po 5 minut. Każda runda koncentrowała się na innym kierunku: głównym i dodatkowym. Zadanie polegało na przeprowadzeniu burzy mózgów na temat jak największej liczby odpowiednich trendów w każdym kierunku.

3a. W grupach przypisanych każdemu z kierunków uczestnicy otrzymują treść syntezy kierunku programowego, by mogli się lepiej zorientować, co kryje się pod hasłem danego kierunku.

3b. Rozdanie uczestnikom karteczek i markerów, po to, by zapisali jeden trend i wypowiedzieli go na głos, a następnie przykleili na ścianie (kartce flipcharta) w przypisanym do siebie kierunku.

4. Następnym krokiem było ustalenie priorytetów trendów pod kątem tego, które będą miały największy wpływ na rzeczywistość. Każdy uczestnik miał do dyspozycji 4 głosy, aby rozdzielić je na opublikowane przez daną grupę trendy. Uczestnicy opierali swoje głosowanie na tym, które trendy, ich zdaniem, będą miały największy wpływ i / lub znaczenie w 2029 roku. Sposób wykorzystania 4 głosów był całkowicie dobrowolny – uczestnik mógł przydzielić wszystkie głosy jednemu trendowi lub rozdzielić je pomiędzy maksymalnie cztery trendy.

5. Celem kolejnego etapu było wspólne zbadanie przez grupę najważniejszych trendów i wygenerowanie pomysłów dotyczących możliwości, które mogą się przed nimi otworzyć.

5a. W grupach przypisanych do każdego z kierunków uczestnicy pracowali z jednym trendem, badając jego możliwości, konsekwencje, potencjalne ryzyka. Każda grupa otrzymała szablon trendu i 30 minut na jego wypełnienie.

Szablon trendu

1. Nazwa trendu.
2. Opisz go w jednym wierszu.
3. Największe możliwości, jakie stwarza.
4. Potencjalne zagrożenia, jakie stwarza.
5. Jak będzie wyglądać sfera kultury w GZM do 2029 roku, jeżeli w pełni wykorzystamy możliwości, jakie daje ten trend?
6. Jakie kroki musielibyśmy podjąć dzisiaj, aby zacząć działać w ten sposób?

Po wypełnieniu szablonów grupy zaprezentowały krótko efekt pracy pozostałym uczestnikom.

Na koniec każdy uczestnik wskazał jedno spostrzeżenie z tego dnia, które daje mu pozytywne przecucia dotyczące przyszłości.

Załącznik nr 3 – Spotkania otwarte (warsztaty) – scenariusz

1. Wprowadzenie przedstawicieli KMO do ESK 2029.
2. Zaprezentowanie wybranego kierunku programowego jako podstawy tematu obowiązującego na spotkaniu + wprowadzenie do celu spotkania i sposobu pracy.
3. Zaprezentowanie narzędzia – koło przyszłości wraz z przykładową prezentacją odnośnie zastosowania koła przyszłości na przykładzie: <https://online.visual-paradigm.com/pl/knowledge/decision-analysis/what-is-futures-wheel/1000>
4. Zaprezentowanie wybranej syntezy kierunku programowego jako aktualnego stanu wiedzy o tym kierunku, który może być twórczo interpretowany, rozszerzany, modyfikowany itp. w kontekście wypracowania trendu.
5. Podział uczestników na 4-osobowe grupy, które pracowały niezależnie nad wspólnym nazwaniem trendu oraz zarysowaniem sieci powiązań i konsekwencji wynikających z potencjalnego wdrożenia trendu w życie (perspektywa do 2029 roku).
6. Prezentacja sieci każdej grupy.
7. Podsumowanie.

Wydawca:
Katowice Miasto Ogrodów
– Instytucja Kultury im. Krystyny Bochenek
pl. Sejmu Śląskiego 2
40-032 Katowice

tel. (32) 609-03-00
biuro@katowicegzm2029.eu
<https://katowicegzm2029.eu>

Autorzy raportu: Łukasz Dziuba, Aleksander Lysko
Korekta: Weronika Górską
Współpraca redakcyjna: Magdalena Orczewska
Skład: Jacek Zygmunt

**KTW_
GZM_
2029**

Zrealizowano z udziałem środków finansowych
z budżetu Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii.

**Górnośląsko
-Zagłębiowska
Metropolia**

